

7. KIRJASTAMINE

- Raamatute ja brošüüride kirjastajad
- Õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastajad
- Kataloogide ja aadressiraamatute kirjastajad
- Ajalehtede kirjastajad
- Ajakirjade jm perioodika kirjastajad
- Kaartide, piltide, kalendrite ja reklaammaterjalide kirjastajad

Ettevõtete arv:	329	ettevõtet	(2011. a)
Töötajate arv:	2 376	inimest	(2011. a)
Müügitulu:	99,4	mln eurot	(2011. a)

Seotud tegevusala

- Trükindus ja selle sidusalad

Ettevõtete arv:	332	ettevõtet	(2011. a)
Töötajate arv:	2 468	inimest	(2011. a)
Müügitulu:	192,6	mln eurot	(2011. a)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
7.1. PAKKUMINE	6
7.1.1. Kirjastamise sektoris loovisikute, ettevõtete ja töötajate arv	6
7.1.2. Turu maht	9
7.1.3. Väliskaubandus	15
7.1.4. Juhtivad ettevõtted	21
7.2. NÕUDLUS	28
7.2.1. Trükimahud	28
7.2.2. Raamatute ostumahud	30
7.2.3. Lugemus	32
7.2.4. Ajalehtede ja ajakirjade tellijate arv	32
7.2.5. Avaliku sektori huvid	33
7.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA	35
7.3.1. Finantseerimine ja riiklikud toetusmeetmed	35
7.3.2. Organiseeritus	38
7.3.3. Seosed teiste majandusharudega ja loomemajanduse tegevusaladega	39
7.4. HARIDUS	41
7.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA OHUD	42
7.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS	44
7.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD	46

SISSEJUHATUS

Raamatute, ajalehtede, ajakirjade, muu perioodika, kataloogide ja aadressiraamatute ning muude artiklite nagu fotode, gravüüride, postkaartide, sõiduplaanide, vormide, plakatite ja kunstiteoste reprodre loomine põhineb intellektuaalsel loovusel.

Autoriõiguse seaduse § 9 lõikele 1 vastavalt on teos avaldatud, kui teos või teose mis tahes vormis reprodutseeritud koopiad on autori nõusolekul antud üldsusele kasutamiseks koguses, mis võimaldab üldsusel nendega tutvuda või neid omandada.

Kirjastamine hõlmab infotoodete avalikkusele kättesaadavaks tegemist ning reprodutseerimist ja levitamist või korraldamist erinevates kirjastamise vormides – trükikirjas, elektroonilises- või audioformaadis, Internetis, multimeediatootena nagu CD-ROM-raamatud.

Käesoleva töö eesmärgiks on anda ülevaade kirjastamise sektorist 2011. aasta seisuga, võimalusel kaasatakse varasemad aastad (2007-2010) ja 2012. aasta. Majanduslikest indikaatoritest analüüsitakse kirjastamise sektori ettevõtete ja töötajate arvu, kogutulu, müügitulu, reklaamist teenitud äritulu, puhaskasumit, väliskaubanduse mahte ja turge ning rakendatud riiklikke toetusmeetmeid. Töös iseloomustatakse kirjastamise turu mahtu (ilmunud raamatu-, ajalehtede ja ajakirjade nimetuste arv, väljaantud kaardid) ja nimetatakse juhtivad ettevõtted müügitulu alusel 2011. aasta seisuga. Samuti antakse ülevaade nii trüki- ja ostumahtudest ning lugemusest Eestis. SWOT analüüs ja arenguprognos 3-5 aastaks võtavad lühidalt kokku kirjastamise sektori hetkeolukorra.

Kirjastamise sektori kaardistamisel võeti aluseks Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator EMTAK 2008. Nimetatule vastavalt on raamatu-, perioodika- jm kirjastamise sektori üldkoodiks kolmekohaline number 581.

Iga raamatu-, perioodika- jm kirjastamise sektori ettevõtte edastab Äriregistrile iga-aastaselt oma majandusaasta kohta käiva aruande. Äriregister koondab kõigi ettevõtete endi poolt märgitud põhitegevusala järgi andmed alakoodi põhiselt. Kirjastamise sektori ettevõtted jagunevad kuue alakoodi alla järgmiselt:

- raamatute ja brošüüride jm trükiste kirjastajad;
- õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastajad;
- kataloogide ja aadressiraamatute kirjastajad;
- ajalehtede kirjastajad;
- ajakirjade jm perioodika kirjastajad;
- kaartide, piltide, kalendrite, reklaammaterjalide jm kirjastajad.

LÜHIKOKKUVÕTE

Eesti kirjastamise sektoris tegutses 2011. aastal kokku 329 ettevõtet (2007. a 309 ettevõtet). Töötajate koguarv oli 2376 inimest (2007. a 3368 inimest).

Kirjastamise tulu ettevõtlusest ehk kogumüügitulu oli 2011. aastal 99,4 mln eurot (38% vähem võrreldes 2007. a) Ajalehtede ja ajakirjade reklaamist teenitud äritulu osakaal kirjastamise sektori kogutulus oli 2011. aastal 19% ja võrreldes 2007. aastaga on reklaami osakaal langenud (2007. a 26%). Eesti kogu ettevõtlussektori 2011. aasta käibest, mis oli 46,2 mld eurot, moodustas kirjastamise tegevusala käive 0,2%.

Kirjastamise sektori ettevõtete kogutegevustulemiks oli 2011. aastal puhaskasum 1,9 mln eurot (92% vähem võrreldes 2007. a). Eesti ettevõtlussektori kogukasumist, mis oli 2011. aastal 3,1 mld eurot, oli kirjastamise sektori osatähtsus 0,1%.

Kirjastamise sektori kogutulu oli 2011. aastal 128,2 mln eurot, sealhulgas 99,4 mln eurot oli kirjastamise sektori kogumüügitulu (77,6% kogutulust), 24,4 mln eurot oli reklaamist saadud äritulu (19%) ja 4,4 mln eurot oli riiklik finantseerimine (3,4%). 2007. aastal oli kirjastamise sektori kogutulu 222,5 mln eurot – sektori ettevõtete müügitulu osakaal kogutulust oli 72% (160 mln eurot), reklaamimüügist teenitud äritulu osatähtsus oli 26% (58,1 mln eurot) ja riikliku finantseerimise osakaal 2% (4,3 mln eurot).

Raamatute ja brošüüride kirjastamine

Raamatuid ja brošüüre jm trükiseid kirjastas 2011. aastal 127 ettevõtet (2007. a 122 ettevõtet). Töötajate koguarv oli 249 inimest (2007. a 387 inimest). Raamatute ja brošüüride jm trükiste kirjastajate kogumüügitulu oli 13,2 mln eurot (2011. a 32% vähem võrreldes 2007. a) ja puhaskasum oli 194 tuhat eurot (98% vähem võrreldes 2007. a).

Õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastamine

Õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastamisega tegeles 2011. aastal 20 ettevõtet (2007. a 16 ettevõtet). Töötajate koguarv oli 228 inimest (2007. a 253 inimest). Õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastajate kogumüügitulu oli 10,9 mln eurot (2011. a 18% vähem võrreldes 2007. a). Tegevustulemiks oli 2011. aastal puhaskasum 863 tuhat eurot (2007. a võrreldes 41% vähem).

Kataloogide ja aadressiraamatute kirjastamine

Kataloogide ja aadressiraamatute kirjastajaid oli 2011. aastal kolm (2007. a neli ettevõtet). Töötajate koguarv oli 86 inimest (2007. a 231 inimest). Kataloogide ja aadressiraamatute kirjastuste kogumüügitulu oli 2,7 mln eurot (2011. a 50% vähem võrreldes 2007. a) ja tegevustulemiks oli puhaskahjum 1,1 mln eurot.

Ajalehtede kirjastamine

Ajalehti kirjastas 2011. aastal Eestis kokku 25 ettevõtet (2007. a 29 ettevõtet). Ajalehtede kirjastamisega tegeles kokku 1062 inimest (2007. a 1387 inimest). Ajalehtede kirjastajate kogumüügitulu oli 45,7 mln eurot (2011. a 42% vähem kui 2007. a) ja puhaskasum oli 1,2 mln eurot (2007. a võrreldes 86% vähem).

Ajakirjade jm perioodika kirjastamine

Ajakirju jm perioodikat kirjastas 2011. aastal kokku 59 ettevõtet (2007. a 80 ettevõtet). Perioodika kirjastustes töötas kokku 462 inimest (2007. a 841 inimest). Ajakirjade jm perioodika kirjastajate kogumüügitulu oli 20,8 mln eurot (2011. a 42% vähem võrreldes 2007. a) ja puhaskasum oli 382 tuhat eurot.

Kaartide, piltide, kalendrite, reklaammaterjalide jmt kirjastamine

Kaartide, piltide, kalendrite, reklaammaterjalide jmt kirjastajaid oli 2011. aastal 67 ettevõtet (2007. a 58 ettevõtet). Töötajate koguarv oli 92 inimest (2007. a 219 inimest). Kaartide, piltide, kalendrite, reklaammaterjalide jmt kirjastuste kogumüügitulu oli 4,7 mln eurot (2011. a 40% vähem võrreldes 2007. a) ja puhaskasum oli 314 tuhat eurot (2007. a võrreldes 65% vähem).

7.1. PAKKUMINE

7.1.1. Kirjastamise sektoris loovisikute, ettevõtete ja töötajate arv

Kokku 3321 kirjanikku, ajakirjanikku ja keeleteadlast, sh ajakirjanikke 1571, tõlkijaid ja keeleteadlasi kokku 1335 inimest ning kirjanikke 415 oli Eestis Statistikaameti poolt läbiviidud 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemuste järgi.

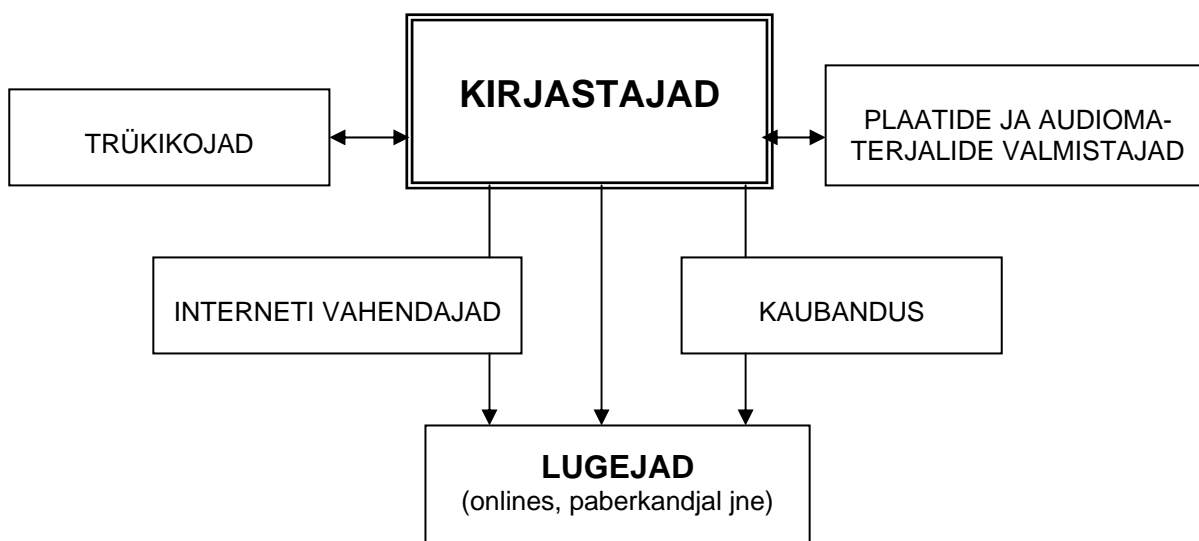
Eestis tegutsevad vabakutselised kirjanikud ja ajakirjanikud ja palju on ka nn hobikirjutajaid, kes kirjutavad ühe või kaks raamatut aastas. Ametlikud arvandmed vabakutseliste loovisikute kohta Eesti kirjastamise sektoris puuduvad. Üks kuni viis raamatunimetust kirjastasid aastas eraisikud või institutsioonid, kelle põhitegevuseks ei olnud kirjastamine ja kes ei olnud registreeritud Äriregistris kirjastamise ettevõttena.

Kirjastamistöö nõuab oskusi ja kogemusi ning seda saavad kõige kvaliteetsemalt teha kirjastamisele spetsialiseerunud ettevõtted. Autorite tööle annavad lõppviimistluse ja nende töö (raamat, õpik, perioodika väljaanded, kataloogid, reklaamlehed, postkaardid jmt) avaldavad kirjastajad (joonis 7.1).

Kirjastamise sektoris tegutses 2011. aastal kokku 329 ettevõtet, sealhulgas oli 301 äriettevõtet (tabel 7.1) ja 28 MTÜ-d. Raamatute kirjastajaid (EMTAK 5811) oli 127, kataloogide ja aadressiraamatute kirjastajaid (EMTAK 58121) kolm, ajalehtede kirjastajaid (EMTAK 58131) 25, ajakirjade jm perioodika kirjastajaid (EMTAK 58141) 59 ning kaartide, piltide, kalendrite jm kirjastajaid (EMTAK 58191) 67. 2011. aastal tegutses kirjastamise sektoris kaheksa äriettevõtet vähem kui 2007. aastal.

Raamatute kirjastajate koguarv on perioodil 2007-2011 vähenenud, samuti on vähem ajalehtede ja ajakirjade kirjastajaid.

Joonis 7.1. Kirjastamise väärtusahel

Eesti Rahvusraamatukogu andmetel oli Eestis 2011. aastal kokku 828 raamatukirjastajat (võrdluseks 2010. a 832 kirjastajat, 2009. a 893 kirjastajat, 2008. a 922 kirjastajat, 2007. a 936 kirjastajat). Ligi kaks kolmandikku (66%) kirjastajatest kirjastas aastas vaid ühe raamatunimetuse, 13% kirjastajatest kirjastas kaks ja 5% kirjastajatest kolm raamatunimetust aastas. Aastas 6-10 raamatunimetust kirjastasid 36 kirjastust, 11-30 raamatunimetust kirjastasid 27 kirjastamise ettevõtet ja 31-60 raamatunimetust kirjastasid seitse kirjastajat.

Kirjastamise sektoris töötas 2011. aastal kokku 2376 inimest, sealhulgas oli 2179 äriettevõtete töötajat, 60 füüsilisest isikust ettevõtjat (edaspidi FIE) ja 137 MTÜ-de töötajat. Kirjastamise sektori äriettevõtete töötajate koguarv vähenes 2011. aastal võrreldes 2007. aastaga 1139 inimese ehk kolmandiku võrra. Ligi pool (49%) kirjastamise äriettevõtete töötajate koguarvust (1062 inimest) tegeles ajalehtede kirjastamisega. Ajakirjade kirjastamisega tegeles 462 inimest.

Tabel 7.1. Kirjastamise sektori ettevõtete ja töötajate arv 2007.–2011. aastal

EMTAK 2008 kood	Põhitegevusala nimetus	Ettevõtete arv					Töötajate arv				
		2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
581	KIRJASTAMINE	309	318	330	308	301	3 318	2 242	2 271	2 266	2 179
5811	Raamatukirjastamine	138	136	151	138	147	640	342	402	476	477
58111	... raamatute ja bro- šüüride kirjastamine	122	121	130	126	127	387	137	207	253	249
58112	... õpikute, sõnaraama- tute, atlaste ja maa- kaartide kirjastamine	16	15	21	12	20	253	205	195	223	228
58121	Kataloogide ja aadres- siraamatute kirjastamine	4	5	4	7	3	231	178	127	133	86
58131	Ajalehtede kirjastamine	29	26	31	30	25	1 387	817	1 153	1 045	1 062
58141	Ajakirjade jm perioodika kirjastamine	80	77	70	63	59	841	718	466	521	462
58191	Kaartide, piltide, kalendrite jm kirjastamine	58	74	74	70	67	219	187	123	91	92

Allikas: Äriregister

Seotud tegevusala – trükindus ja selle sidusalad

Kirjastamise sektoriga seotud tegevusalal trükinduses ja selle sidusaladel (EMTAK 181) tegutses 2011. aastal kokku 332 ettevõtet (tabel 7.2). 2007. aastal oli nende ettevõtete koguarvuks 269.

Kõige enam oli maakaartide, atlaste, plakatite jmt trükikodasid (EMTAK 18129) – kokku 130 äriettevõtet (2007. a 91 ettevõtet). Nendele järgnes 95 trükikoda (2007. a 64 ettevõtet), mis tegelesid perioodikaväljaannete, ärikataloogide, reklaammaterjali, äriblankettide jmt trükkimisega (EMTAK 18122). Kaartide, piltide, kalendrite jm trükitoodete trükikodasid (EMTAK 18120) oli 42 (2007.a 73 ettevõtet). Alla kümne ettevõtte tegeles raamatute ja brošüüride (EMTAK 18121)

ning ajalehtede trükkimisega (EMTAK 18111). Trükieelse tegevusega (EMTAK 18131) tegeles 45 ettevõtet (2007. a 26 ettevõtet) ja köitmise (EMTAK 18141) üheksa ettevõtet (2007. a viis ettevõtet).

Tabel 7.2. Trükinduse ja selle sidusalade ettevõtete ja töötajate arv 2011. aastal

EMTAK 2008 kood	Põhitegevusala nimetus	Ettevõtete arv	Töötajate arv
181	Trükindus ja selle sidusalad	332	2 445
18111	Ajalehtede trükkimine	3	47
18120	Kaartide, piltide, kalendrite jm trükkimine	42	760
18121	Raamatute ja brošüüride trükkimine	8	269
18122	Perioodikaväljaannete, ärikataloogide, reklaammaterjali, äriblankettide jmt trükkimine	95	644
18129	Maakaartide, atlaste, plakatite jm trükkimine	130	578
18131	Trükieelne tegevus	45	122
18141	Köitmine ja selle sidusalad	9	25

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Trükinduse ja selle sidusalade äriühingute töötajate koguarv oli 2011. aastal 2445 inimest (2007. a 2692 inimest). 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemuste järgi oli Eestis kokku 1624 trükitehase töötajat, sh oli 713 trükitehast, 537 trükitehase viimistlejat ja köitjat ning 374 trükitehase töötajat.

Eesti Trükitehaste Liidu andmetel oli Eestis kokku 139 trükitehast. 2011. aastal toimus neljas perioodika trükikojas suuremate koguste ja mahukama perioodika, tootekataloogide ja reklaammaterjalide peamiselt ofsettrükkimine. 65-s reklaamtrükikojas oli vastavalt toodangule (tootekataloogid, brošüürid, bukletid, väikese tiraažiline ja harva ilmuv perioodika jne) väga erinevad seadmed, enamasti toimus ofsettrükkimine. Viies raamatutrükikojas toodeti (kõvakaanelisi) raamatuid, suurem osakaal oli köitmisel. 38-s eri digitehnoloogiaga digitrükikodades toimus tootmine alates koopiakeskustest kuni laiformaat trükkimiseni ja suures mahus trükkimiseni. Etiketipakendi trükikodasid, pakenditootjaid ja trükieelset tegevust pakkuvaid firmasid oli vastavalt kokku 10, 12 ja 5.

7.1.2. Turu maht

Raamatud

Viimasel viiel-kuuel aastal on Eestis raamatunimetuste koguarv aasta-aastalt vähenenud. Kui 2007. aastal registreeriti Eesti Rahvusraamatukogu rahvusbibliograafia andmebaasis 4842 raamatunimetust, siis 2011. aastal oli registreeritud raamatunimetuste koguarvuks 3716 (tabel 7.3). 2011. aastal registreeriti kokku 3365 paberraamatut ja 351 elektroonilist teavikut.

2010. aastal algas Eestis Epub formaadis e-raamatute tootmine. Seetõttu suurenes järsult e-raamatuturg, mis aasta-aastalt kasvab. Eesti Rahvusraamatukogu registreeris 2011. aastal 676 Epub-vormis e-raamatu nimetust (2010. a 176). 2012. aastal registreeriti Rahvusraamatukogu poolt juba 1300 nimetust e-raamatut.

Tabel 7.3. Eestis ilmunud raamatute arv paberkandjal ja elektrooniliste teavikutena
2007.–2011. aastal

	2007	2008	2009	2010	2011
Rahvusbibliograafia andmebaasis registreeritud raamatunimetuste arv kokku	4 842	4 685	4 551	3 760	3 716
<i>sh ISBN-ga</i> ¹ (%)	82	87	81	88	89
paberkandjal (trükisena)	4 310	4 161	3 780	3 076	3 365
elektroonilised teavikud	532	524	771	684	351
võrguteavikud	383	379	589	572	257
video	106	130	106	70	45
elektrooniline teavik füüsilisel kujul	10	5	25	21	28
helisalvestis	33	10	51	21	21
Epub formaadis e-raamatud	-	-	-	176	676

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

2011. aastal oli väljaantud raamatute tüpoloogia protsentuaalselt ligilähedaselt sama, mis 2007. aastal. Kogu raamatunimetuste arvust 18% ehk 656 nimetust oli ilukirjandus (tabel 7.4), 546 nimetust oli tarbekirjandust (15%), 531 nimetust lastekirjandust (14%), 484 nimetust teaduskirjandust (13%), 430 nimetust õppekirjandust (12%), 261 nimetust aimekirjandust (7%), 258 nimetust memuaare, reisikirju ja päevikuid (7%), 179 nimetust muud kirjandust (5%), 130 nimetust kunstikirjandust (3%), 106 nimetust ametlikke väljaandeid (3%), 92 nimetust teatmekirjandust (2%) ja 43 nimetust publitsistikat (1%).

2011. aastal Eestis ilmunud raamatute keeleline jagunemine oli samuti pea sama kui 2007. aastal. Kõikidest raamatunimetusest 79% ehk 2923 nimetust olid eestikeelsed (tabel 7.5) ja 793 nimetust muukeelsed (21%). Eestikeelsetest raamatutest 60% olid 2011. aastal eestikeelsed algupärandid (1850 raamatunimetust) ja 40% olid tõlked eesti keelde (1073).

Eesti Lastekirjanduse Keskuse andmetel on perioodil 2007-2011 ilmunud kokku 41 (tabel 7.5) eesti lastekirjanduse tõlget võõrkeeltesse (2012. a 15 tõlget). Ajavahemikul 2007-2012 võõrkeelsete tõlgitud eesti lasteraamatutest 43 olid tõlked vene keelde, seitse lasteraamatut tõlgiti inglise keelde, kolm raamatut rootsi, kaks raamatut soome ja üks eesti lasteraamat hispaania keelde. Enamus lasteraamatute tõlkijatest olid Eestis elavad mitte-eestlased.

¹ ISBN (*International Standard Book Number*) on raamatu rahvusvaheline identifikaator. ISBN-i väljastamine toimub usalduse alusel kõigile kirjastajatele, kes on Eestis registreeritud. Muukeelsetele ja eestikeelsetele trükistele (teavikutele) väljastatakse ISBN samadel tingimustel. Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

Eesti paberraamatuturule imporditakse ka muukeelseid raamatuid, brošüüre jm trükiseid. Nendest suure osa moodustas võõrkeelne õppekirjandus, mis peaosas oli vene- ja inglisekeelne, aga ka soomekeelne, rootsikeelne, norrakeelne jne.

Tabel 7.4. Eesti raamatu tüpoloogia nimetuste arvu järgi 2007., 2008. ja 2011. aastal

	2007	2008	2011
KOKKU raamatunimetusi	4 310	4 685	3 716
sh ilukirjandus	745	872	656
tarbekirjandus	670	825	546
lastekirjandus	570	647	531
teaduskirjandus	488	443	484
õppekirjandus	514	510	430
aimekirjandus	367	380	261
memuaarid, reisikirjad, päevikud jne	216	246	258
muu kirjandus	298	252	179
kunstikirjandus	122	175	130
ametlikud väljaanded	177	146	106
teatmekirjandus	98	136	92
publitsistika	45	53	43

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

Tabel 7.5. Eestis ilmunud raamatute arv keele järgi 2007.–2011. aastal

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU raamatunimetusi	4 310	4 685	4 551	3 760	3 716
sh eestikeelsed	3 419	3 818	3 611	3 045	2 923
sh eestikeelsed algupärandid	1 884	2 038	2 124	1 772	1 850
tõlked eesti keelde	1 535	1 780	1 407	1 273	1 073
muukeelsed kokku	891	867	940	715	793
sh eesti lastekirjanduse	5	6	8	10	12
tõlked võõrkeeltesse					

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Lastekirjanduse Keskus

Ajalehed, ajakirjad

Eesti ISSN Keskus väljastab jadaväljaannetele ISSN-i². 2011. aastal väljastati ISSN kokku 90-le paber kandjal ajalehele ja ajakirjale ning 35-le elektroonilisele väljaandele (tabel 7.6). 2012. aastal anti ISSN kokku 75-le paber kandjal ajalehele ja ajakirjale ning 45-le elektroonilisele väljaandele.

Tabel 7.6. ISSN tunnuse saanud jadaväljaanded 2007.–2011. aastal

	2007	2008	2009	2010	2011
Kokku	140	149	99	95	125
sh trükistele (kaasaegsed)	123	125	86	82	90
elektroonilistele väljaannetele	17	24	13	13	35
sh võrguväljaannetele	13	23	10	10	33
CD-ROM-id	4	1	3	3	2

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

Eesti Rahvusraamatukogu andmetel ilmus 2011. aastal Eestis kokku 132 ajalehte (eri nimetust) ja 325 ajakirja (eri nimetust; tabel 7.7). 2012. aastal anti Eestis välja kokku 130 ajalehte ja 327 ajakirja. Eesti perioodikaturul on väga rikkalik valik ajakirju ja ajalehti. Eesti perioodikaturule tuuakse ka päris palju ajalehti, ajakirju jm perioodikat välisriikidest. 2011. aastal ilmus Eestis kokku 7403 ajalehete üksiknumbrit (tabel 7.8).

Tabel 7.7. Ajalehete ja ajakirjade nimetuste koguarv Eestis 2007.–2011. aastal

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU ajalehed	148	155	151	131	132
sh päevalehed	16	17	15	13	13
KOKKU ajakirjad	317	332	328	330	325

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

Tabel 7.8. Ajalehete üksiknumbrite arv Eestis 2007.–2011. aastal

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU ajalehed	8 741	8 859	7 946	7 441	7 403

Allikas: Statistikaamet

² ISSN (*International Standard Number*) tunnuse saavad jadaväljaanded on ajalehed, ajakirjad, aastaväljaanded ja seeriaväljaanded trükisena, võrguväljaandena, CD-ROM-il. ISSN on jadaväljaande standardnumber, mis võib kehtida aastaid, kui väljaanne ilmub jätkuvalt sama pealkirjaga. Enamasti küsivad kirjastajad ISSN-i väljaande ilmumise hakkamisel, st siis kui nad soovivad seda müüa. Samas võib mõni väljaanne ilmuda aastaid ja siis järsku kirjastajal tekib vajadus ISSN-i järele. Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

Kaardid

Eesti Rahvusraamatukogu andmetel kirjastati 2011. aastal kokku 171 kaarti (tabel 7.9). 2012. aastal oli kirjastatud kaartide koguarvuks 205. Statistikaamet valmistab kaarte riiklike statistikaandmete näitlikustamiseks. Lisaks trükistes ilmunud kaartidele on olemas koduleht (teemakaardid), kus on kättesaadavad kokku 178 kaarti. Analoogne on Keskkonnateabe Keskuse koduleht (teemakaardid – käesoleval ajal 108 kaarti ja kogumikku) ja Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti teemakaardid, kus esitatakse keskkonnateemalisi või põllumajanduslikke andmeid ja statistikat. Riigimetsa Majandamise Keskus on välja arendanud puhkealade võrgustiku ja tema kodulehel on kaarte nii puhke- ja kaitsealade kui ka üle 200 õppe-, matka- ja rattaraja kohta. Oma valdkondi ja erasektorit varustavad kaartidega (Eesti visuaallennukaart, merenavigatsioonikaardid, Eesti põhikaardid, Eesti Kaitseväge kaardilehed, Eesti haldus- ja asustusjaotuse kaart) Maa-amet (koostöös Eesti Kaardikeskusega jt), Veeteede Amet, Lennuamet, Eesti Geoloogiakeskus ja Eesti Kaitsevägi.

Muude riiklike asutuste all on enamasti linna-, maa- ja vallavalitsused või erinevad ametid, koolid ja muuseumid, kes annavad välja kaarte oma haldusterritooriumi kohta koos kohaliku infoga, turismi- ja transpordialaseid vms trükiseid. Eesti Orienteerumisliidul on andmebaas Kaardid, kuhu on koondatud kõik orienteerumisvõistluste tarbeks valmistatud kaardid.

Enamusel omavalitsustel on kodulehel kaardid või üha sagedamini kaardirakendus – otsingumootoriga ja objektide valikut võimaldav suurendatav kaart. Üksikuid kaarte leiab erinevate asutuste ja teenuste kodulehtedelt (elektrivõrgud, raadiojaamad, mobiilsideoperaatorid, kalmistud, matkarajad, rallirajad, ühistransport, puuetega inimeste liikumine, turism, üritused jne). Eesti Rahvusraamatukogu andmetel on kodulehtedel kokku 400 kaarti.

Tabel 7.9. Väljaantud kaardid Eestis 2008.–2011. aastal

	2008	2009	2010	2011
KOKKU kõik kaardid	176	181	266	171
sh kaardid, mille kirjastas riiklik sektor kokku	68	59	121	96
sh Statistikaamet	-	-	-	22
Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet	5	5	5	20
Eesti Kaitsevägi	9	-	87	13
Riigimetsa Majandamise Keskus	-	3	10	12
Veeteede Amet, Lennuamet	21	2	7	9
Maa-amet	17	10	1	9
muud riigiasutused, omavalitsused kokku	16	39	11	11
kaardid, mille kirjastas erasektor kokku	108	122	145	75

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

Müügitulu

Kirjastamise sektori kogumüügitulu oli 2011. aastal 99,4 mln eurot, sh oli 329 äriettevõtte müügitulu 98 mln eurot (tabel 7.10). MTÜ-de tulu ettevõtlusest oli kokku 917 tuhat eurot ja füüsilisest isikust ettevõtjate müügitulu oli kokku 519 tuhat eurot.

Sektori kogumüügitulust oli 2011. aastal 47% ajalehtede kirjastajate müügitulu (45,7 mln eurot), 25% raamatute kirjastajate müügitulu (24,1 mln eurot) ning 21% ajakirjade jm perioodika kirjastuste müügitulu (20,8 mln eurot). Kaartide, piltide, kalendrite jmt kirjastajate kogumüügitulu oli 4,7 mln eurot ning kataloogide ja aadressiraamatute kirjastajate kogumüügitulu oli 2,7 mln eurot.

Ajalehtede ja ajakirjade reklaamist teenitud kogumüügitulud olid 2011. aastal vastavalt 19,8 mln eurot ja 4,6 mln eurot (tabel 7.11).

Perioodil 2007-2011 on ajalehtede reklaami kogukäibed vähenenud 26,1 mln eurot (2011. a 57% vähem võrreldes 2007. a). Ajakirjade reklaamikäive vähenes samal ajavahemikul 7,6 mln euro võrra (2011. a 62% vähem võrreldes 2007. a). Kui 2007. aastal moodustas ajalehtede reklaami müügitulu osakaal Eesti meediareklaamituru kogumüügitulust 40,1%, siis 2011. aastal oli see 15%-punkti vähem. 2011. aastal olid ajalehtede kirjastajate tegevused 25,1% ja ajakirjade kirjastajate tegevused 5,9% ulatuses finantseeritud reklaamist saadava ärituluga. Raamatute, perioodika jm kirjastamise sektori kogutulust (127,2 mln eurost) oli reklaamist teenitud äritulu osakaal 2011. aastal 19,2% (2007.a 26,2%).

Kirjastamise sektori ettevõtete kogutegevustulemiks oli 2011. aastal 1,9 mln eurot. Suurimad kasuminumbrid olid 2011. aastal ajalehtede (1,2 mln eurot) ja raamatute (1,1 mln eurot) kirjastajatel. Ajakirjade jm perioodika kirjastajate kogutegevustulemiks oli puhaskasum 382 tuhat eurot. Kaartide, piltide, kalendrite jm kirjastajate tegevustulemiks oli kokku puhaskasum 314 tuhat eurot.

Tabel 7.10. Kirjastamise sektori ettevõtete kogumüügitulu 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

EMTAK 2008 kood	Põhitegevusala nimetus	2007	2008	2009	2010	2011
581	KIRJASTAMINE	160 100	117 690	113 460	102 750	98 010
5811	Kokku raamatukirjastamine	32 590	23 810	27 780	24 390	24 100
58111	sh raamatute ja brošüüride kirjastamine	19 300	10 080	16 570	14 160	13 160
58112	sh õpikute, sõnaraamatute, atlaste ja maakaartide kirjastamine	13 290	13 730	11 210	10 230	10 940
58121	Kataloogide ja aadressiraamatute kirjastamine	5 370	4 730	3 060	3 300	2 720
58131	Ajalehtede kirjastamine	78 290	45 300	53 800	48 180	45 720
58141	Ajakirjade jm perioodika kirjastamine	36 050	35 840	23 220	21 970	20 800
58191	Kaartide, piltide, kalendrite jm kirjastamine	7 800	8 010	5 600	4 910	4 670

Allikas: Äriregister

Tabel 7.11. Finantseerimine reklaamist saadava ärituluga 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU Eesti meediareklaamituru kogumüügitulu	114 400	117 170	70 910	66 060	78 840
sh ajalehed	45 830	40 050	23 630	18 940	19 760
ajalehtede reklaami müügitulu osakaal kogumüügitulust, %	40,1	34,2	33,3	28,7	25,1
ajakirjad	12 210	10 970	4 830	4 160	4 620
ajakirjade reklaami müügitulu osakaal kogumüügitulust, %	10,7	9,4	6,8	6,3	5,9
TV, raadio, Internet, välimeedia kokku	56 360	66 150	42 450	42 960	54 460

Allikas: AS Emor

Seotud tegevusala – trükindus ja selle sidusalad

Trükinduse ja selle sidusalade kogumüügitulu oli 2011. aastal 192,6 mln eurot, sh oli 332 äriettevõtete müügitulu 192,5 mln eurot (tabel 7.12). Füüsilisest isikust ettevõtjate müügitulu oli kokku 161 tuhat eurot. Suurimat müügitulu teenisid 2011. aastal kaartide, piltide jmt trükiettevõtted – kokku 72 mln eurot. Perioodikaväljaannete trükkijate kogumüügitulu oli 59 mln eurot ning maakaartide ja atlaste trükkijate kogumüügitulu oli 39,9 mln eurot. Ajalehtede trükikodade müügitulu küündis 1,4 mln euroni.

Tabel 7.12. Trükinduse ja selle sidusalade ettevõtete kogumüügitulu 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

EMTAK 2008 kood	Põhitegevusala nimetus	2007	2008	2009	2010	2011
181	TRÜKINDUS ja sidusalad	187 580	192 470
18111	Ajalehtede trükkimine	1 920	1 630	1 660	1 160	1 390
18120	Kaartide, piltide, kalendrite jm trükkimine	51 130	45 130	57 430	63 780	72 000
18121	Raamatute ja brošüüride trükkimine	13 420	14 460	12 370	12 640	13 600
18122	Perioodikaväljaannete, ärikataloogide, reklaam-materjali jmt trükkimine	69 660	60 970	51 540	54 620	59 020
18129	Maakaartide, atlaste, plakatite jm trükkimine	47 230	39 880
18131	Trükielelne tegevus	3 580	5 710
18141	Kõitmine ja selle sidusalad	640	870

Allikas: Äriregister

Trükinduse ja selle sidusalade ettevõtete kogutegevustulemiks oli 2011. aastal 13,1 mln eurot kasumit. Sellest 40% moodustas perioodikaväljaannete trükkijate kasum (5,2 mln eurot). Kaartide, piltide ja kalendrite trükikodade kogutegevustulemiks oli puhaskasum 3,6 mln eurot ning maakaartide ja atlaste trükikodade tegevustulemiks kujunes puhaskasum 2,8 mln eurot. Kolme ajalehti trükkinud trükikoja tegevustulem oli 2011. aastal kokku 73 tuhat eurot.

7.1.3. Väliskaubandus

Eesti raamatute turundus välisriikidesse

Kuna raamatute väljaandmise litsentsilepingud on konfidentsiaalsed, teavad Eesti raamatuautorid vaid ise, millise rahasumma eest tõlkeõiguse välisriigi kirjastusele müüvad. Samal ajal ei hoiagi Eesti kirjanik oma välismaal ilmunud raamatu infot saladuses ja teavitab sellest Eesti üldsust.

Eesti Kirjanduse Teabekeskus ja Eesti Lastekirjanduse Keskus omavad ülevaadet välismaal ilmunud Eesti ilukirjandusteoste ja lastekirjanduse tõlgetest, sh teavet nende autoriõiguste Eestist väljamüügi kohta. 2011. aastal ilmus välisriikides kokku 61 Eesti ilukirjanduse tõlget ja 13 lasteraamatute tõlget (2012. a vastavalt 45 ja 12 raamatut; tabel 7.13).

Tabel 7.13. Välisriikides ilmunud Eesti ilukirjanduse ja lastekirjanduse tõlked
2007.–2011. aastal

	2007	2008	2009	2010	2011
Ilukirjandusteosed	30	22	53	31	61
Lastekirjandus	7	16	10	18	13

Allikad: Eesti Kirjanduse Teabekeskus, Eesti Lastekirjanduse Keskus

Nii Eesti Kirjanduse Teabekeskus kui Eesti Lastekirjanduse Keskus otsivad väliskontakte ja tutvustavad Eesti kirjanike teoseid raamatumessidel välismaal. Tõlkijate osas on nendel keskustel välja kujunenud koolitatud tõlkijate ring, kelle oskusi teatakse ja ollakse kvaliteedis kindlad, kuna tõlkijal peab olema emakeeleks väliskirjastajaga ühine keel. Kirjanduse ekspordihuvist lähtuvalt on oluline, et Eesti raamatuid tõlgivad välismaalastest tõlgid ja välja annavad väliskirjastused, sest üldjuhul Eestis võõrkeeles välja antud raamatud ei jõua välisurule.

Kokku 18-sse keelde tõlgiti eestikeelseid ilukirjandusteoseid 2011. aastal. Need keeled olid albaania, araabia, armeenia, bulgaaria, hiina, tšehhi, inglise, soome, prantsuse, saksa, ungari, itaalia, läti, rumeenia, vene, hispaania, udmurdi ja ukraina keel.

2012. aastal tehti ilukirjanduse tõlkeid 15-sse keelde – bulgaaria, katalaani, horvaadi, inglise, soome, prantsuse, hindi, ungari, itaalia, jaapani, läti, mari, vene, udmurdi keeltesse.

Eesti Lastekirjanduse Keskuse andmetel müüsid Eesti lastekirjanikud aastatel 2007-2012 enim autoriõigusi Venemaa, Läti, Saksamaa, Leedu, Soome ja Ukraina kirjastustele.

Ekspord

2011. aastal eksporditi Eestist raamatuid, ajalehti ja -kirju ning muid trükitooteid³ kokku 81,5 mln euro väärtuses (tabel 7.14). 2012. aastal oli trükitoodete ekspordi rahaline koguväärtus 85,1 mln eurot. Need on viimase viie-kuue aasta suurimad ekspordimahud rahalises vääringus.

³ Tegemist on trükiteenuste välisriikide kirjastustele osutamisega Eestis.

Trükitooteid veeti nii 2011. aastal kui ka 2012. aastal Eestist välja üle viie korra enam kui neid imporditi. Perioodika ekspordist saadav tulu suurenes hüppeliselt 2010. aastal ja 2012. aastaks ulatus ekspordikäive ligi 50 mln euron.

Eestist välja veetud trükitoodete ekspordi kogukäibest moodustas nii 2010., 2011. kui ka 2012. aastal suure osa (59%) ajalehtede ja ajakirjade jm perioodika ekspordikäive (tabel 7.15).

Tabel 7.14. Eksporditud raamatud, ajalehed jm trükitooted 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU eksport	44 470	54 270	56 970	73 140	81 520
sh raamatud, brošüürid jm trükised	9 700	13 760	10 900	13 330	12 950
ajalehed, ajakirjad jm perioodika	21 090	24 770	26 770	43 040	48 270
kokku muud trükitooted	13 680	15 740	19 300	16 770	20 300

Allikas: Statistikaamet

Tabel 7.15. Eksporditud trükiste TOP 5 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

Nimetus	KN kood	2007	2008	2009	2010	2011
1. Ajalehed ja ajakirjad	49029000	21 090	24 750	26 760	43 030	47 820
2. Ärireklaam	49111090	6 150	7 610	5 760	7 670	9 780
3. Raamatud ja brošüürid reklaami jaoks	49019900	5 050	6 150	6 610	8 780	7 780
4. Raamatud ja brošüürid	49011000	4 650	7 580	4 250	4 490	5 130
5. Muud trükised	49119900	860	1 430	3 590	3 630	4 290
Kokku TOP 5 trükiste eksport		37 800	47 520	46 970	67 600	74 800
KOKKU kogueksport		44 470	54 270	56 970	73 140	81 520
TOP 5 osakaal koguekspordist, %		85,0	87,6	82,5	92,4	91,8

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Suurimad trükitoodete ekspordi sihtriigid on Eestile olnud Norra, Rootsi ja Soome (tabel 7.16). Nende riikide ekspordi müügitulud kogukäibest 2011. aastal olid vastavalt 24%, 21,8% ja 21,7%.

Norrasse müüdi põhiliselt perioodikat (15,6 mln euro eest ajalehti ja -kirju jmt, tabel 7.17) Peamised Eesti trükitoodete eksporditurg Rootsis olid samuti perioodika (9,9 mln euro väärtuses; tabel 7.17), kuid ka raamatud (2,4 mln eurot, tabel 7.18).

Eesti jaoks väga oluline raamatute, brošüüride jmt trükiste eksporditurg on Soome, kuhu 2011. aastal viidi 6,7 mln euro väärtuses raamatuid.

Teine peamine välisturg, kuhu Eesti raamatuid müüdi, oli Rootsi. Hollandisse, tähtsusest Eesti neljas trükitoodete eksporditurg rahalises koguvääringus, lähetati põhiosas perioodikat (5,7 mln eurot) ja ka raamatuid (0,5 mln eurot).

Tabel 7.16. Trükitoodete ekspordi sihtriikide TOP 5 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

Riik	2007	2008	2009	2010	2011	Osakaal 2011, %
1. Norra	4 280	7 570	9 660	15 600	19 590	24,0
2. Rootsi	8 720	14 870	14 770	17 030	17 800	21,8
3. Soome	7 330	11 100	13 460	13 930	17 710	21,7
4. Holland	320	1 700	340	6 970	6 430	7,9
5. Läti	720	3 880	3 920	3 890	3 780	4,6
Kokku TOP 5 riikide eksport	21 370	39 120	42 150	57 420	65 310	
KOKKU kogueksport	44 470	54 270	56 970	73 140	81 520	
TOP 5 riikide osakaal kogueksportist, %	48,1	72,1	74,0	78,5	80,1	

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 7.17. Ajalehtede, ajakirjade jm perioodika ekspordi sihtriikide TOP 5 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

Riik	2007	2008	2009	2010	2011	Osakaal 2011, %
1. Norra	4 010	4 860	6 120	12 190	15 580	32,3
2. Rootsi	5 040	5 520	6 210	9 500	9 850	20,4
3. Holland	170	40	50	6 270	5 660	11,7
4. Venemaa	6 590	7 420	4 670	3 680	3 820	7,9
5. Leedu	230	880	3 350	3 230	3 580	7,4
Kokku TOP 5 riikide eksport	16 040	18 720	20 400	34 870	38 490	
KOKKU perioodika kogueksport	21 080	24 770	26 770	43 040	48 270	
TOP 5 riikide osakaal kogueksportist, %	76,1	75,6	76,2	81,0	79,7	

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 7.18. Raamatute, brošüüride jm trükiste ekspordi sihtriikide TOP 5 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

Riik	2007	2008	2009	2010	2011	Osakaal 2011, %
1. Soome	3 950	5 080	3 660	5 290	6 740	52,0
2. Rootsi	3 320	3 510	2 960	2 400	2 410	18,6
3. Läti	130	870	820	1 410	980	7,6
4. Norra	270	300	710	500	810	6,3
5. Holland	150	1 600	80	370	470	3,6
Kokku TOP 5 riikide eksport	7 820	11 360	8 230	9 970	11 410	
KOKKU raamatute kogueksport	9 700	13 760	10 900	13 330	12 950	
TOP 5 riikide osakaal kogueksportist, %	80,6	82,6	75,5	74,8	88,1	

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tõlked eesti keelde

Iga autor soovib, et tema raamatuid teistes keeltes kirjastatakse. Tõlkeraamatute väljaandmise õiguse ostjad (Eesti kirjastajad) tellivad tõlked ehk Eesti kirjastused otsivad ise raamatutõlkijad Eestist ja kirjastused lasevad tõlkeraamatud Eestis trükkida.

Eesti Rahvusraamatukogu rahvusbibliograafia andmebaasis registreeriti 2011. aastal 1073 raamatunimetuste tõlkeid eesti keelde (2012. a 1227 tõlget eesti keelde). 2011. aastal vähenes tõlgete osakaal võrreldes 2007. aastaga 6,7%-punkti, s.t 462 raamatunimetust oli vähem (tabel 7.19).

Tabel 7.19. Tõlgitud raamatunimetuste arv 2007.–2011. aastal

	2007	2008	2009	2010	2011
Tõlked eesti keelde	1 535	1 780	1 407	1 273	1 073
Kokku raamatunimetusi	4 310	4 685	4 551	3 760	3 716
Tõlkekirjanduse osakaal, %	35,6	38,0	30,9	33,9	28,9

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu, EKI arvutused

Import

Trükitoodete sissevedu Eestisse on aasta-aastalt vähenenud. 2011. aastal imporditi trükitooteid võrreldes 2007. aastaga ligi 9 mln euro eest vähem. Kokku imporditi 2011. aastal Eestisse 15,1 mln euro väärtuses trükitooteid (tabel 7.20). 2012. aastal oli trükitoodete import rahalises vääringus kokku 16,1 mln eurot.

Impordiantiklite seas olid esikohal raamatud ja brošüürid reklaami jaoks. Neid toodi 2011. aastal Eestisse 6,4 mln euro väärtuses (tabel 7.21).

Teiseks peamiseks impordiartikliks olid ajalehed ja ajakirjad (Venemaalt, Lätist ja Leedust). Kõige rohkem imporditi trükitooteid Venemaalt, kust 2011. aastal toodi Eestisse 3,3 mln euro väärtuses trükitooteid (tabel 7.22).

Tabel 7.20. Imporditud raamatud, ajalehed jm trükitooted 2007.–2011.aastal (tuhat eurot)

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU import	24 040	27 310	21 900	14 730	15 070
sh raamatud, brošüürid jm trükised	12 220	12 390	7 870	6 300	6 770
ajalehed, ajakirjad jm perioodika	2 750	2 780	2 710	2 940	2 570
kokku muud trükitooted	9 090	12 140	11 320	5 490	5 730

Allikas: Statistikaamet

Tabel 7.21. Imporditud trükiste TOP 5 2007.–2011.aastal (tuhat eurot)

Nimetus	KN kood	2007	2008	2009	2010	2011
1. Raamatud ja brošüürid reklaami jaoks	49019900	11 080	11 560	7 270	5 710	6 380
2. Ajalehed ja ajakirjad	49029000	2 750	2 750	2 700	2 910	2 550
3. Muud trükised	49119900	1 460	1 360	920	1 390	1 780
4. Ärireklaam	49111090	2 120	1 300	1 220	1 410	1 120
5. Kaubakataloogid	49111010	1 100	1 410	1 040	990	790
Kokku TOP 5 trükiste import		18 510	18 380	13 150	12 410	12 620
KOKKU koguimport		26 970	27 310	21 900	14 730	15 070
TOP 5 osakaal kogueksportist, %		68,6	67,3	60,0	84,2	83,7

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 7.22. Trükiste impordiriikide TOP 5 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

Riik	2007	2008	2009	2010	2011	Osakaal 2011, %
1. Venemaa	4 500	4 840	3 800	3 570	3 330	22,1
2. Läti	1 630	1 120	1 190	1 470	2 060	13,7
3. Suurbritannia	2 280	2 230	1 770	1 070	1 510	10,0
4. Soome	4 400	7 670	7 160	1 810	960	6,4
5. Saksamaa	1 680	1 650	1 260	1 470	910	6,0
Kokku TOP 5 riikide import		14 490	17 510	15 180	9 390	8 770
KOKKU koguimport		24 040	24 860	21 900	14 730	15 070
TOP 5 riikide osakaal koguimportist, %		60,3	70,4	69,4	63,8	58,2

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Eestisse sisseveetud ajalehtedest ja -ajakirjadest ligi 59% ning raamatutest ja brošüüridest pea 24% oli Venemaa päritolu (tabel 7.23). Lätist osteti 2011. aastal Eestisse 0,5 mln euro väärtuses ajalehti ja -kirju. Perioodikat toodi Eestisse veel Leedust, Suurbritanniast ja Soomest. Raamatute import vähenes 2007. aasta 12,2 mln eurolt 2011. aastal 6,8 mln euroni. Lisaks Venemaale tuuakse muukeelseid raamatuid Eesti raamatuturule Suurbritanniast (2011. a 1,2 mln eurot), Lätist (860 tuhat eurot), Hongkongist (530 tuhat eurot) ja Soomest (340 tuhat eurot, tabel 7.24).

Tabel 7.23. Ajalehtede, ajakirjade jm perioodika impordiriikide TOP 5 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

Riik	2007	2008	2009	2010	2011	Osakaal 2011, %
1. Venemaa	1 330	1 540	1 310	1 500	1 520	59,1
2. Läti	190	150	230	280	510	19,8
3. Leedu	160	190	250	320	180	7,0
4. Suurbritannia	370	270	290	320	120	4,7
5. Soome	200	180	290	220	60	3,9
Kokku TOP 5 riikide import	2 250	2 330	2 370	2 640	2 390	
KOKKU koguimport	2 710	2 780	2 710	2 940	2 570	
TOP 5 riikide osakaal koguimportist, %	83,0	83,8	87,5	89,8	93,0	

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 7.24. Raamatute, brošüüride jm trükiste impordiriikide TOP 5 2007.–2011. aastal (tuhat eurot)

Riik	2007	2008	2009	2010	2011	Osakaal 2011, %
1. Venemaa	3 170	3 170	1 790	1 920	1 630	24,1
2. Suurbritannia	1 710	1 640	1 070	1 060	1 180	17,4
3. Läti	860	390	340	200	860	12,7
4. Hongkong	1 610	2 430	1 500	540	530	7,8
5. Soome	600	570	350	660	340	5,0
Kokku TOP 5 riikide import	7 950	8 200	5 050	4 380	4 540	
KOKKU koguimport	12 200	12 390	7 870	6 300	6 770	
TOP 5 riikide osakaal koguimportist, %	65,2	66,2	64,2	69,5	67,1	

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

7.1.4 Juhtivad ettevõtted

Eesti raamatu-, perioodika- jm kirjastamise sektori kolm esimest juhtivat ettevõtet 2011. aasta müügitulu alusel olid AS Postimees (11,4 mln eurot), AS Eesti Ajalehed (8,8 mln eurot) ja AS Äripäev (8,5 mln eurot; tabel 7.25). TOP 10 kirjastamise ettevõtete osakaal sektori kogumüügitulust oli 63% – tulud on seega kontsentreerunud suurte tegijate kätte.

Kirjastamise sektori TOP 10 juhtivast ettevõttest viis olid ajalehtede kirjastajad: AS Postimees, AS Eesti Ajalehed, AS Äripäev, AS SL Õhtuleht ja AS Ühinenud ajalehed. Õpikute kirjastajaid mahtus TOP 10 ettevõtete hulka kolm, raamatute kirjastajaid üks ja ajakirjade jm perioodika kirjastajaid üks.

Tabel 7.25. Kirjastamise sektori TOP 10 ettevõtted müügitulu järgi 2011. aastal

Nimi	EMTAK 2008 kood (põhitegevusala)	Müügitulu tuhat eurot	Töötajate arv	Asukoht
1. AS Postimees	Ajalehtede kirjastamine	11 401	186	Tartu
2. AS Eesti Ajalehed	Ajalehtede kirjastamine	8 745	204	Tallinn
3. AS Äripäev	Ajalehtede kirjastamine	8 446	175	Tallinn
4. AS Ajakirjade Kirjastus	Ajakirjade jm perioodika kirjastamine	8 381	153	Tallinn
5. AS SL Õhtuleht	Ajalehtede kirjastamine	6 863	112	Tallinn
6. AS Ühinenud Ajalehed	Ajalehtede kirjastamine	4 616	142	Tartu
7. AS Bit	Õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastamine	3 693	63	Tallinn
8. AS Tea Kirjastus	Õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastamine	3 580	98	Tallinn
9. AS Varrak	Raamatukirjastamine	3 209	49	Tallinn
10. AS Koolibri	Õpikute, sõnaraamatute jm teatmeteoste kirjastamine	2 884	50	Tallinn
KOKKU TOP 10		61 818	1 232	
KOKKU kirjastamise sektor		98 010	2 179	
TOP 10 osakaal, %		63,1	56,5	

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Juhtivad ajalehtede kirjastajad

Ajalehtede kirjastamisega tegeles 2011. aastal kokku 25 ettevõtet. Viis suurima müügituluga ettevõtet teenisid 88% ajalehtede kirjastajate kogumüügitulust. Ajalehtede kirjastajate kogumüügitulu oli 2011. aastal 45,7 mln eurot (tabel 7.26). Võrreldes 2007. aastaga vähenes 2011. aastal tulu 42%. AS Postimees müügitulu vähenes 2011. aastal võrreldes 2007. aastaga 28%, AS Äripäeva käive kahanes 43% ja AS SL Õhtuleht käive vähenes 31%.

Ajalehtede kirjastused annavad samuti välja ajakirju, raamatuid jm. AS Äripäevale on 2011. aastal tulu toonud uute ajakirjade “Imeline Teadus” ja “Imeline Ajalugu” turule toomine.

Paljude ajalehtede kirjastajad pakuvad ajalehti lisaks paberversioonile arvutis, mobiiltelefonis ja tahvelarvutis. Tellijaid ei eristata – oluline on väljaande sisu eest maksev klient.

Tabel 7.26. Ajalehtede kirjastajate TOP 10 müügitulu järgi 2011. aastal

Nimi	Müügitulu tuhat eurot	Töötajate arv	Asukoht
1. AS Postimees	11 401	186	Tartu
2. AS Eesti Ajalehed	8 745	204	Tallinn
3. AS Äripäev	8 446	175	Tallinn
4. AS SL Õhtuleht	6 863	112	Tallinn
5. AS Ühinenud Ajalehed	4 616	142	Tartu
6. AS PR Põhjarannik	731	29	Kohtla-Järve
7. OÜ Saaremaa Raadio	698	38	Kuressaare
8. OÜ Den Za Dnjom Kirjastus	670	27	Tallinn
9. AS Linnaleht	563	25	Tallinn
10. AS Võru Teataja	429	11	Võru
KOKKU TOP 10	43 162	949	
KOKKU ajalehtede kirjastajad	45 720	1 062	
TOP 10 osakaal, %	94,4	89,4	

Allikas: Ärireister, EKI arvutused

Juhtivad ajakirjade jm perioodika kirjastajad

Ajakirjade jm perioodika kirjastajaid oli 2011. aastal 59, mis oli 21 ettevõtet vähem kui 2007. aastal. Müügitulu suuruselt oli Eesti suurim ajakirjade kirjastaja AS Ajakirjade Kirjastus, mille müügikäive oli 2011. aastal 8,4 mln eurot (tabel 7.27) ja see moodustas 40% perioodikakirjastajate kogumüügitulust. Müügitulu suuruselt viis järgmist perioodika-kirjastajat olid OÜ Presshouse (2,3 mln eurot), AS Kuma (ligi 2 mln eurot), AS Ühinenud Ajakirjad (1,4 mln eurot), OÜ A-meediagrupp (956 tuhat eurot) ja AS Inforing (900 tuhat eurot).

Nii nagu juhtivate ajalehtede kirjastajate käibed vähenesid 2011. aastal võrreldes 2007. aastaga, kahanesid samuti juhtivate ajakirjade jm perioodika kirjastajate müügitulud. AS Ajakirjade Kirjastus käive kahanes 2011. aastal 2007. aastaga võrreldes 43%, OÜ Presshouse müügitulu vähenes 39% ja Ühinenud Ajakirjade AS müügitulu oli 51% võrra väiksem.

Eesti ISSN Keskus väljastab jadaväljaannetele ISSN-i. Enim ISSN-e anti 2011. aastal kõrgkoolide trükistele – Tartu Ülikooli 11-le trükisele, Tallinna Ülikooli kuuetele trükisele, Tallinna Tehnikaülikooli neljale trükisele ja Sisekaitseakadeemia kolmele trükisele.

Suurematele kirjastustele antud ISSN-id jagunesid järgmiselt: AS Ajakirjade Kirjastus sai ISSN-id neljale trükisele, OÜ Forma Media kolmele trükisele ja AS Äripäev samuti kolmele trükisele. Tallinna Ülikool, Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus ja Praxis said 2011. aastal igauks kahele elektroonilisele väljaandele ISSN-id, ülejäänutele anti ISSN ühele elektroonilisele väljaandele.

Tabel 7.27. Ajakirjade jm perioodika kirjastajate TOP 10 müügitulu järgi 2011. aastal

Nimi	Müügitulu tuhat eurot	Töötajate arv	Asukoht
1. AS Ajakirjade Kirjastus	8 381	153	Tallinn
2. OÜ Presshouse	2 292	56	Tallinn
3. AS Kuma	1 972	69	Paide
4. AS Ühinenud Ajakirjad	1 416	28	Tallinn
5. OÜ A-meediagrupp	956	19	Tallinn
6. AS Inforing	900	25	Jõhvi
7. OÜ Director Meedia	687	11	Tallinn
8. OÜ Celsius Healthcare	480	10	Tallinn
9. OÜ Best Press	272	4	Tallinn
10. OÜ Nordic Publications	226	2	Lääne-Virumaa
KOKKU TOP 10	17 582	377	
KOKKU ajakirjade jm perioodika kirjastajad	20 800	462	
TOP 10 osakaal, %	84,5	81,6	

Allikas: Ärireister, EKI arvutused

Juhtivad raamatute, õpikute ja brošüüride jmt kirjastajad

Ärireistri andmetel oli Eestis 2011. aastal 147 raamatute kirjastamise äriettevõtet. Nende kogumüügitulu oli 24,1 mln eurot (tabel 7.28).

Võrreldes Eesti viie juhtiva ajalehtede kirjastaja müügitulemustega (tabel 7.26), on Eesti viie esimese raamatukirjastaja käibed väiksemad.

Sarnaselt 2007. aastaga olid 2011. aastal Eesti kolm suurima müügituluga raamatute kirjastajat AS Bit (müügitulu 3,7 mln euro), AS Tea Kirjastus (3,6 mln eurot) ja AS Varrak (3,2 mln eurot).

2011. aastal vähenesid võrreldes 2007. aastaga nii Eesti juhtivate ajalehtede ja ajakirjade kirjastajate kui ka Eesti juhtivate raamatute kirjastajate käibed. AS Bit, AS Varrak ja AS Tänapäev müügitulu langes 2011. aastal võrreldes 2007. aastaga vastavalt 12%, 16% ja 13%. Suurim langus 2011. aastal oli AS-il Sinisukk (2007. a võrreldes 57% vähem müügitulu). AS Koolibri ja AS Tea Kirjastuse müügi käibed aga kasvasid – vastavalt 18% ja 10%.

Tabel 7.28. Raamatute kirjastajate TOP 10 müügitulu järgi 2011. aastal

Nimi	Müügitulu tuhat eurot	Töötajate arv	Asukoht
1. AS Bit	3 693	63	Tallinn
2. AS Tea Kirjastus	3 580	98	Tallinn
3. AS Varrak	3 209	49	Tallinn
4. AS Koolibri	2 884	50	Tallinn
5. AS Egmont Estonia	1 383	9	Tallinn
6. AS Tänapäev	899	6	Tallinn
7. AS Sinisukk	864	10	Tallinn
8. OÜ Studium	500	8	Tartu
9. OÜ Eram Books	418	6	Tallinn
10. OÜ Petrone Print	380	5	Tallinn
KOKKU TOP 10	17 810	304	
KOKKU raamatute kirjastajad	24 100	477	
TOP 10 osakaal, %	73,9	63,7	

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Üldiselt annavad raamatukirjastused varasemate aastate müügikäibe saavutamiseks välja üha enam teoseid. Samas valivad kirjastused hoolega, millist raamatut kirjastada ja millist mitte. Mitte keegi ei saa ette öelda või garanteerida ühegi raamatu edu. Väljaantavate raamatute tiraažid on jäänud väiksemaks ja hinnad on suhteliselt kallid.

Enim raamatunimetusi kokku andis Eestis välja AS Koolibri - 2011. aastal 232 raamatunimetust kogutiraažiga 740 tuhat eksemplari (2012. a 261 raamatunimetust kogutiraažiga 860 tuhat eksemplari).

200 raamatunimetust andis 2011. aastal välja Tartu Ülikooli Kirjastus.

AS Egmont Estonia andis 2011. aastal välja 175 raamatunimetust kogutiraažiga 377 tuhat eksemplari ja 2012. aastal 176 raamatunimetust kogutiraažiga 366 tuhat eksemplari.

AS Varrak kirjastas 2011. aastal kokku 151 raamatunimetust ja AS-il Tänapäev nägi samal aastal ilmailuvalgust 128 raamatunimetust kogutiraažiga 132 tuhat eksemplari (2012. aastal 140 raamatunimetust kogutiraažiga 143 tuhat eksemplari).

AS Bit kirjastas kokku 95 raamatunimetust. Kirjastus Avita (AS Bit) kirjastab lisaks õppetööga seotud kaarte-töövihikuid ja atlaseid.

Suur osa Eesti e-raamatuid vormindatakse Epub-vormingusse, mille faili tunneb enamik e-raamatu lugereid (ka tahvelarvutid ja nutitelefonid). E-raamatute tootmise ja levitamise tegeles Eestis kaks äriettevõtet – Eesti Digiraamatute Keskus OÜ ja Digira OÜ.

AS Varrak andis 2011. aastal välja kokku 100 nimetust e-raamatut (2012. a 95 e-raamatut). OÜ Petrone Print tootis 2011. aastal kokku 46 nimetust e-raamatut (2012. a 22 e-raamatut), OÜ Fan-

taasia Kirjastus tootis 46 erinimelist e-raamatut (16 e-raamatut), OÜ Hea Lugu 61 e-raamatut (2012. a 30 e-raamatut). OÜ Menu Kirjastuse poolt toodetud e-raamatute koguarv oli 2011. aastal 25 ja 2012. aastal 12. AS-il Tänapäev oli 2012. aasta lõpuks välja antud kokku 61 e-raamatut.

Paljud kirjastajad annavad endiselt välja ainult paberil raamatuid, kuid on kirjastajaid, kes lisaks paberramatutele annavad välja audioraamatuid (OÜ Petrone Print jt).

Maakaartide kirjastamisega tegelevaid äriettevõtteid on vähe. Kaks suuremat kaardiloojat on olnud AS Regio ja AS E.O.Map. Viimane läks küll pankrotti, aga nimi registreeriti kaubamärgina ja selle all ilmuvad kaarditooted endiselt.

Uus kaarditegija turul on OÜ Areal Disain. Lisaks suure tiraažiga trükistele valmistavad nad eritellimusel välikaarte, vanade kaartide jäljeltrükke, kaardifaile ajakirjade, raamatute ja infotrükiste jaoks. Turismikaarte annavad välja OÜ Leviring, OÜ Future Design, SA Tartumaa Turism, SA Lõuna-Eesti Turism, erinevad seltsid ja MTÜ-d.

Juhtivad muude toodete kirjastajad

Eesti 67-st muude toodete (kaartide, piltide, kalendrite jne) kirjastamisega tegelevatest äriettevõtetest olid kaks valdkonna juhtivat firmat AS Paletti Eesti ja OÜ Menu Kirjastus (tabel 7.29). AS Paletti Eesti ja OÜ Menu Kirjastuse müügitulud kokku moodustasid 2011. aastal ligi poole (49%) muude toodete kirjastajate kogumüügitulust.

AS Paletti ei ole mitte ainult number üks piltpostkaartide valmistaja ettevõtte Eestis, vaid ta on kogu Skandinaaviamaade juhtiv õnnitluskaartide tootja.

OÜ Menu Kirjastuse 2011. aasta müügitulust suurema osa (76%) moodustas muu kirjastamine ning 24% tulust oli raamatukirjastamine (2012. a seisuga kokku 37 nimetust e-raamatuid).

Tabel 7.29. Kaartide, piltide ja kalendrite kirjastajate TOP 3 müügitulu järgi 2011. aastal

Nimi	Müügitulu tuhat eurot	Töötajate arv	Asukoht
1. AS Paletti Eesti	1 158	25	Harjumaa
2. OÜ Menu Kirjastus	1 140	20	Tallinn
3. OÜ Eomap Kaubanduse	288	7	Tallinn
KOKKU TOP 3	2 586	52	
KOKKU kaartide, piltide, kalendrite jne kirjastajad	4 670	92	
TOP 3 osakaal, %	55,4	56,5	

Allikas: Ärireister, EKI arvutused

Juhtivad kataloogide ja aadressiraamatute kirjastajad

Kataloogide ja aadressiraamatute kirjastamisega tegeles 2011. aastal kolm ettevõtet – AS Telemedia Eesti AS⁴, AS Kõnekeskuse ja OÜ Elite Service Group. Nende kolme äriettevõtte müügitulu oli 2011. aastal kokku 2,7 mln eurot. Enamiku (üle 96%) kogumüügitulust moodustas AS Telemedia Eesti AS müügikäive.

Trükinduse ja selle sidusalade ettevõtete juhtivad ettevõtted

Kirjastamise valdkonnaga seotud trükinduse ja selle sidusalade ettevõtete 2011. aasta 192,5 mln euro suurusest kogumüügitulust moodustas 58,3% kümne esimese ettevõtte müügitulu (112,3 mln eurot, tabel 7.30).

Suurima ehk 34,1 mln euro suuruse müügituluga trükiettevõtte oli 2011. aastal AS Kroonpress, millele järgnes AS Printall. Ka 2007. aastal olid müügitulult AS Printall ja AS Kroonpress kaks Eesti juhtivat trükiettevõtet. 2011. aastal suurenesid nii AS Kroonpressi kui ka AS Printalli müügitulud võrreldes 2007. aastaga vastavalt 45% ja 12%.

Tabel 7.30. Trükinduse ja selle sidusalade ettevõtete TOP 10 müügitulu järgi 2011. aastal

Nimi	EMTAK 2008 põhitegevusala	Müügitulu tuhat eurot	Töötajate arv	Asukoht
1. AS Kroonpress	Muu (perioodikaväljaanded, kataloogid, kliendilehed) trükkimine	34 104	262	Tartu
2. AS Printall	Muu (perioodikaväljaanded, reklaammaterjalid, raamatud) trükkimine	27 736	200	Tallinn
3. AS Reusner	Muu (perioodikaväljaanded, reklaammaterjalid, raamatud) trükkimine	9 506	95	Tallinn
4. AS Uniprint	Muu (perioodikaväljaanded, reklaammaterjalid, raamatud) trükkimine	8 359	21	Tallinn
5. OÜ Tallinna Raamatutrükikoda	Raamatute trükkimine	7 683	143	Tallinn
6. AS Unipress	Perioodikaväljaannete, ärikataloogide trükkimine	5 536	43	Tallinn
7. AS TRÜB Baltic	Mujal nimetamata trükkimine	4 938	22	Tallinn
8. OÜ Thomeko Eesti	Muu trükkimine	4 934	23	Harjumaa
9. OÜ Print Best	Muu trükkimine	4 930	68	Tallinn
10. OÜ LabelPrint	Mujal nimetamata trükkimine	4 550	45	Harjumaa
	KOKKU TOP 10	112 276	922	
	KOKKU trükindus ja selle sidusalad	192 470	2 445	
	TOP 10 osakaal, %	58,3	37,7	

Allikas: Ärireister

⁴ Alates 01.01.2013.a AS FCR Media

Trükiettevõtted on saanud suurendada käivet tänu ekspordile. Oma trükitoodangut tarnitakse põhiliselt Euroopa riikidesse, Skandinaavia maadesse ja Balti riikidesse. Läbi nende riikide edastatakse Eesti trükiettevõtete trükiseid Hiinasse, USA-sse ja Aafrikasse. Järjest enam väliskliente tellib Eesti trükiettevõtelt digitrükki. Neid väikesetiraažilisi tellimusi suudetakse käesoleval ajal Eestis kiiresti täita, hind on suhteliselt soodne ja trükikvaliteet hea tänu suurtele investeringutele trükiseadmete soetamisele. EAS on perioodil 2008-2012 toetanud Eesti trükiettevõtteid kokku 7,75 mln euroga. Suurimad toetused maksis EAS välja 2009. aastal (kokku 3,2 mln eurot) ja 2010. aastal (kokku 2,5 mln eurot).

7.2. NÕUDLUS

7.2.1. Trükimahud

Raamatud

Raamatute kogutrükiarv vähenes 2011. aastal võrreldes 2007. aastal trükitud raamatute koguarvuga poole võrra (49,9%; tabel 7.31). 2011. aastal oli Eestis 4,4 mln trükieksemplari 3716 raamatunimetuse peale. Paberkandjal raamatutest suurima osakaaluga (24%) oli 2011. aastal lasteraamatud.

2012. aastal suurenes trükitud raamatute koguarv võrreldes 2011. aastaga 5%. 2012. aastal oli Eestis 3971 raamatunimetuse peale kokku 4,6 mln trükieksemplari.

Trükieksemplaride koguarv vähenes 2011. aastal üle 4,4 mln võrra võrreldes 2007. aastaga. Ligi kolm neljandikku (74%) nimetatust moodustas paberkandjal tarbekirjandus (2011. a 3,3 mln trükieksemplari vähem võrreldes 2007. a).

Ainsana suurenes 2011. aastal memuaaride, reisikirjade ja päevikute trükiarv (2011. a 91 tuhat trükieksemplari enam kui 2007. a).

Tabel 7.31. Eesti raamatute tüpoloogia trükiarvu järgi 2007., 2008. ja 2011. aastal
(tuhat eksemplari)

	2007	2008	2011	Muutus 2011/2007	
				+/- eksemplari	+/- %
KOKKU	8 853,0	7 254,3	4 431,6	-4 421,4	-49,9
sh lastekirjandus	1 254,1	1 510,2	1 054,3	-199,8	-15,9
õppekirjandus	1 227,5	922,1	807,3	-420,2	-34,2
tarbekirjandus	4 041,1	1 998,6	768,2	-3 272,9	-81,0
ilukirjandus	736,1	987,0	530,5	-205,6	-27,9
memuaarid, reisikirjad, päevikud jne	210,9	307,6	302,1	91,2	43,2
aimekirjandus	394,6	453,3	230,2	-164,4	-41,7
muu kirjandus	280,7	265,5	213,2	-67,5	-24,1
ametlikud väljaanded	166,5	156,5	144,8	-21,7	-13,0
teaduskirjandus	170,7	155,7	120,0	-50,7	-29,7
kunstikirjandus	121,6	201,3	115,7	-5,9	-4,9
teatmekirjandus	203,6	237,0	110,5	-93,1	-45,7
publitsistika	45,6	59,5	34,8	-10,8	-23,7

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu; EKI arvutus

Ajakirjad

Eestis ilmus 2011. aastal 325 eri nimetusega ajakirja, mille kogutrükiarv oli 17 miljonit (tabel 7.32) ja mis oli võrreldes 2007. aastaga 6 mln eksemplari vähem. 2012. aastal anti välja kokku 327 ajakirja. Nende kogutiraaž oli 19,9 mln eksemplari.

Tabel 7.32. Ajakirjade trükiarv 2007.–2011. aastal (mln eksemplari)

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU ajakirjad	23,0	22,8	18,7	17,5	17,0

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu

Ajalehed

Eesti Ajalehtede Liidu liikmete poolt väljaantud ajalehtede kogutrükiarv oli 2011. aastal 83 miljonit (tabel 7.33) ja see oli võrreldes 2007. aastaga 33,8 mln trükieksemplari vähem. 2012. aastal väljaantud ajalehtede kogutiraaž oli 75,8 mln eksemplari. Üleriiklike päevalehtede aastakeskmise kogutrükiarv ilmumispäeva kohta oli 2011. aastal 162 tuhat eksemplari (tabel 7.34), mis oli võrreldes 2007. aastaga 63 tuhat eksemplari vähem. Üleriigilise leviga päevalehtedest ilmusid 2011. aastal nt Õhtuleht 304-l päeval ja Postimees 303-l päeval. Arvutuslikult trükiti 2011. aastal kokku 16 mln Õhtulehte (2007. a võrreldes 3,4 mln trükieksemplari vähem) ja 17,3 mln Postimeest (2007. a võrreldes 2,9 mln eksemplari vähem).

Tabel 7.33. Ajalehtede trükiarv 2007.–2011. aastal (mln eksemplari)

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU ajalehed	116,8	102,0	114,0	79,3	83,0

Allikas: Eesti Ajalehtede Liit

Tabel 7.34. Eesti ajalehtede aastakeskmise tiraaž ilmumispäeva kohta 2007.-2011. aastal (tuhat eksemplari)

	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU 4-6 korda nädalas ilmuvad päevalehed	369	333	228	218	210
sh üleriigilise leviga	225	208	178	169	162
maakonnalehed	55	53	50	49	48
tasuta päevalehed	89	72	0	0	0
KOKKU 1-3 korda nädalas ilmuvad ajalehed	275	248	309	291	350
sh üleriigilise leviga	163	138	144	139	134
regionaalsed	76	76	69	55	51
tasuta päevalehed	36	34	96	97	165

Allikas: Eesti Ajalehtede Liit

7.2.2. Raamatute ostumahud

Eesti traditsiooniline paber kandjal raamatute turg muutus 2010. aastal, kui järsult suurenes Epub formaadis e-raamatute tootmine (tabel 7.3). Lähiaastad näitavad, millisel kujul ja millises mahus ostetakse edaspidi raamatuid ja milline meediatarbimise harjumus kujuneb valdavaks enamusele inimestele.

Viimasel kuuel aastal on Eestis mõnevõrra vähenenud paberraamatute ostmine. Eesti Kirjastuste Liidu liikmete paberraamatute menukite müügiandmete järgi oli A. Luigela “Tervise kokaraamat” 13 183 eksemplari 2011. aastal Eestis enim ostetud trükitud raamat (tabel 7.35). 2007. aastal osteti menukite TOP 1 raamat - “Mees, kes teadis ussisõnu” (autor A. Kivirähk) – kokku 24 tuhat trükieksemplari. Perioodil 2007-2011 müüdi lasteraamatutest rekordkogus 2007. aastal “Harry Potter ja surma vägilast” kokku 15 557 eksemplari. Enim ostetud lasteraamat 2011. aastal oli P. Kula “Valmistume kooliks. Töövihik, 1.osa”.

Tabel 7.35. Ostetud paberraamatute TOP 5 Eestis 2007.–2012. aastal

	1. koht	2. koht	3. koht	4. koht	5. koht
2012	"Kui tuvid kadusid"	"Viiskümmend halli varjundit"	TEA entsüklopeedia 9. köide	TEA entsüklopeedia 8. köide	"Valmistume kooliks, Töövihik, 1. osa"
Koguarv	12 009	10 200	8 103	8 097	7 317
2011	"Tervise kokaraamat"	TEA entsüklopeedia 6. köide	TEA entsüklopeedia 7. köide	"Nadja koogid"	"Jõulud kodus"
Koguarv	13 183	8 155	8 094	7 700	7 289
2010	"Hoidised"	"Kaka ja kevad"	"Kristina"	"101 Eesti ajaloo sündmust"	TEA entsüklopeedia 5. köide
Koguarv	10 939	9 201	7 914	7 687	7 374
2009	"Puhastus"	Kõik ehitamisest koduõuel. 150 projekti lehtlastest jalgteedeni.	"Eesti muinasjutude kuldraamat"	"Nutika perenaise kokaraamat"	TEA entsüklopeedia 3. köide
Koguarv	16 982	11 978	11 869	8 761	8 185
2008	"Viis aastat peidus"	"Reet Linna - paljugi võiks öelda veel..."	"Targalt toitudes terveks 1. raamat"	"Pekingi olümpiaaraamat"	"Eesti oma feng shui"
Koguarv	13 804	12 161	11 599	10 994	10 107
2007	"Mees, kes teadis ussisõnu"	Eesti entsüklopeedia 15. köide "Maailma maad"	"Ita Ever. Elu suuruses"	"Helgi Sallo. Helgib ja heliseb"	"Harry Potter ja surma vägised"
Koguarv	24 000	20 930	19 000	16 000	15 557

Allikas: Eesti Kirjastuste Liit

Eesti Digiraamatute Keskuse OÜ (edaspidi EDRK) andmetel oli 2010. aastal e-raamatute andmebaasis kokku 300 nimetust e-raamatut. 2011. aastalõpu seisuga oli kokku 600 nimetust e-raamatuid ja 2012. aastal 838 e-raamatu nimetust.

Arvuliselt oli Eestis 2013. aasta mai seisuga kõige rohkem nimetusi e-raamatuid (kokku 309) digiteerinud kirjastuse FUTU Print ja Digira OÜ (ühisprojekt). AS Varrak on aastatel 2011-2012 välja andnud kokku 195 nimetust e-raamatut.

EDRK vahendusel müüsid Apollo, Rahva Raamatu, Krisostomuse, Elioni Digikogu, EMT, Tele2, Elisa ja Delfi e-raamatupoed 2010. aastal kokku 350 e-raamatut. 2011. aastal müüdi seitse tuhat eksemplari ja 2012. aastal müüdi 25 tuhat eksemplari digitaalsel kujul raamatut. Rahva Raamatu, Apollo, Krisostomuse ja Delfi e-poodidest müüdi 2012. aastal koguliselt enim e-raamatuid. EDRK andmetel moodustas 2012. aastal müüdüd e-raamatute koguarvust ligilähedalt neljandiku AS Varraku e-raamatud.

Digira OÜ täitis 2011. aastal kokku 2532 ja 2012. aastal kokku 15 876 e-raamatute tellimust. Kokku müüdi Eestis 2011. aastal 9532 e-raamatut. 2012. aastal oli ostetud e-raamatute koguarvuks 40 876 (2011. a võrreldes üle kolme korra enam).

Tabelis 7.36. on esitatud 2011. aastal ja 2012. aastal viis enim ostetud e-raamatut Eestis EDRK andmetel. 2011. aastal oli 200 eksemplariga ostetuim teos e-raamatuna “Apteeker Melchior ja Oleviste mõistatus” (autor I. Hargla). Ka 2012. aastal oli “Apteeker Melchior ja Oleviste mõistatus” digitaalsel kujul üks enim ostetud e-raamat (352 eksemplari) Eestis.

Võrreldes ostetud paberaamatutega on e-raamatute ostmine veel suhteliselt väike. Nii osteti 2012. aastal S. Oksaneni “Kui tuvid kadusid” digitaalsel kujul 1672 korral, kuid klassikalises vormis (paberandjal) “Kui tuvid kadusid” müüdi 2012. aastal veidi üle 12 tuhande eksemplari (tabel 7.35). Eesti traditsioonilise raamatute turu osaks on saanud e-raamatud.

Tabel 7.36. Ostetud e-raamatute TOP 5 Eestis 2011.–2012. aastal

	1. koht	2. koht	3. koht	4. koht	5. koht
2012	“Kui tuvid kadusid”	“Näljamängud”	“Ebatavaline ja ähvardav loodus”	“Apteeker Melchior ja Oleviste mõistatus”	“Lohetätoveeringuga tüdruk”
Koguarv	1 672	1 623	1 427	352	328
2011	“Apteeker Melchior ja Oleviste mõistatus”	“Minu Eesti”	“Lohetätoveeringuga tüdruk”	“Sillamäe passion”	“Apteeker Melchior ja Rataskaevu viirastus”
Koguarv	200	175	155	125	110

Allikas: Eesti Digiraamatute Keskus

7.2.3 Ajalehtede ja ajakirjade tellijate arv

Enamiku Eesti ajalehtede tellijate arv oli 2012. aasta algul väiksem võrreldes 2011. aasta algusega⁵. Eesti kolm enim tellitud paberandjal ajalehte oli "Postimees" (59,1 tuhat lehetellijat 2011.a, 61,3 tuhat tellimust 2012. a), "Õhtuleht" (36,1 tuhat lehetellijat 2011.a, 35 tuhat tellimust 2012. a) ja "Maaleht" (27,5 tuhat lehetellijat 2011.a, 29 tuhat tellimust 2012. a). 26,6 tuhat inimest tellis 2011. aastal "Eesti Päevalehte" (24,2 tuhat tellimust 2012. a). "Eesti Ekspressi" tellimuste arv oli 27,5 tuhat 2011. aastal ja 21 tuhat 2012. aastal. "Äripäeva" tellis 2011. aastal 12,7 tuhat inimest ja 2012. aastal 10,8 tuhat lehetellijat. Trükitud ajalehe ("Eesti Ekspress", "Eesti Päevaleht") tellinud isikud saavad tellimuse ajaks tasuta digilehe lugemisõiguse. "Postimehe" kõiki (üle 20) eesti- ja venekeelseid veebikeskkondi on võimalik lugeda mobiiltelefonist ja tahvelarvutist, kust saab uudised kätte kiirelt, kuid ülevaatlikult. Pikemate artiklite lugemiseks tuleb kasutada ikkagi paberväljaandeid.

Eesti suuremate ajakirjade kirjastuste väljaannete tellijate arv 2012. aastal kasvas⁶. Suurima tellijate arvuga ajakirjad olid "Eesti Naine" (18,1 tuhat tellijat 2011. a, 18 tuhat 2012. a), "Kodukiri" (18 tuhat tellimust nii 2011. a kui 2012. a), "Teleleht" (17 tuhat tellijat nii 2011. a kui 2012. a). 2011. aastal väljastati Tartu Ülikooli ja OÜ Digira neljale elektroonilisele väljaandele ISSN-id. OÜ-l Digira ilmub 2011. aasta veebruarist koostöös SA-ga Kultuurileht kultuuriajakirjade ("Akadeemia", "Looming", "Vikerkaar", "Diplomaatia", "Teater.Muusika.Kino") e-versioonid. Nende e-tellimuste koguarv oli 2012. aastal 4793, sh olid 1102 tasulised ja 3691 tasuta eksemplarid. Üle ühe aasta vanuste e-kultuuriajakirjade numbrid on levis tasuta. 2012. aasta lõpul tellis eelpool nimetatud igakuiseid e-kultuuriajakirju ning väljaandeid "Horisont", "Eesti Loodus", "Eesti Mets" ja "Loodusesõber") kokku üle 100 tuhande inimese. 2013. aasta mais lisandusid e-ajakirjade valikusse kõik AS Ajakirjade Kirjastuse kokku 23 nimetust koos lisadega ajakirjad. 2013. aasta lõpuks soovib OÜ Digira anda levisse enamuse eestikeelsete ajakirjade elektroonilised versioonid.

7.2.4. Lugemus

Eesti ühiskonnas on teadvustatud lugemise vähenemise probleemi ja püütakse astuda samme selle trendi murdmiseks. Traditsioonilistele trükiraamatutele eelistavad noored sageli digimeediat ja lugemiskultuuri alleshoidmisel on hindamatu roll raamatukogudel koos nende poolt tehtava kirjandust tutvustava tööga.

Statistikaameti poolt läbiviidud ajakasutuse uuringu andmetel luges Eesti inimene 2000. aastal ööpäevas kokku 36 minutit. 2010. aastal luges inimene ööpäevas kokku keskmiselt 27 minutit, seega 9 minutit vähem võrreldes 2000. aastaga.

Viimasel viiel-kuuel aastal on vähenenud inimeste arv, kes loevad raamatuid (2007. a võrreldes 2010. a 4%-punkti vähem, tabel 7.37).

⁵ ajaleht "Postimees", 04.01.2012.

⁶ ajaleht "Ärileht", 17.06.2012.

Eestis on suurenenud aga nende inimeste arv, kes ei loe üldse raamatuid. Kui 2007. aastal ei lugenud Eestis raamatuid 211 tuhat inimest (iga viies inimene), siis 2010. aastal oli raamatute mittelugejate koguarv tõusnud 303 tuhande inimeseni, st iga neljas vähemalt 10-aasta vanune Eesti inimene ei olnud lugenud aasta jooksul mitte ühtegi raamatut.

Tabel 7.37. Lugejate osakaal Eestis 2007. ja 2009.–2010. aastal (%)

	2007		2009–2010	
	Lugesid	Ei lugenud	Lugesid	Ei lugenud
Raamatud (vähemalt 10-aastased inimesed)	79	21	75	25
Ajalehed (20-64-aastased inimesed)	98	2	87	13
Ajakirjad (20-64-aastased inimesed)	92	8	86	14

Allikas: Statistikaamet

2010. aastal luges Eestis 713 tuhat inimest ajalehti ja 703 tuhat inimest ajakirju. Nii ajalehtede kui ajakirjade lugemine on aja jooksul vähenenud – 2010. aastal oli vastavalt 82 tuhat ja 47 tuhat lugejat vähem kui 2007. aastal (2007. a võrreldes 2010. a vastavalt 11%-punkti ja 6% punkti vähem).

Eestis ei lugenud 105 tuhat inimest ajalehti ja 116 tuhat inimest ei huvitunud ajakirjade lugemisest. Eestis on suurenenud nende inimeste arv, kes ei lugenud ajalehti ja ajakirju (2007. a võrreldes 2010.a vastavalt 9%-punkti ja 6% punkti enam).

AS Emori andmetel olid Eesti enim loetud ajalehed “Postimees” (3,4 lugejat 2007. a ja 3,3 lugejat 2011. a ühe lehenumbri kohta), “Õhtuleht” (3,7 lugejat 2007. a ja 2,7 lugejat 2011. a ühe lehenumbri kohta) ning “Maaleht” (2,7 lugejat nii 2007. a kui ka 2011. a ühe lehenumbri kohta). Kõige rohkem loeti ajakirjadest “Kodu ja aeda”, “Kroonikat” ja “Naistelehte”.

7.2.5. Avaliku sektori huvid

Kirjandusteosed, tõlked, raamatuillustratsioonid ja kujundus on kaitstud autoriõigusega. Ka teoste originaalsed pealkirjad on kaitstud autoriõigusega.

Raamatute kirjastamisel on lubatud tsiteerimine ja refereerimine ainult motiveeritud mahus ja kohustuslik on viidata kasutatud teosele. Ajakirjanduse tarvis on välja töötatud refereerimise hea tava. Samas on füüsilistel isikutel õigus teha enda tarbeks koopiaid (õpilane saab töövihiku paarist leheküljest teha koopia, õpetaja paljundab töövihikust mõned ülesanded). Informatsioonilistel eesmärkidel võib ajakirjandus kasutada teoseid päevasündmuste kajastamisel.

Eesti riik maksab eesti keeles kirjutavatele raamatu autoritele rahvaraamatukogudest laenutamise järgi laenutushüvitist ja Eesti kirjastajatele reprograafilise reprodutseerimise eest reprograafia tasu.

Eesti riik annab raha kultuuriajakirjade ja -ajalehtede: Akadeemia, Diplomaatia, Keel ja Kirjandus, Kunst.ee, Looming, Loomingu Raamatukogu, Muusika, Sirp, Täheke, Teater.Muusika.Kino ja Õpetajate Lehe väljaandmiseks. Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapital toetab ka paljude teiste ajakirjade (“Tallinn”, Methis”, Vöögorod”, “Värske Rõhk”, Mesimumm”, “Hea Laps” jt) ja ajalehtede (“Kultuurileht”, võrukeelne “Uma Leht” ning “Kultuuri Keskus”) väljaandmist Eestis.

Samuti toetab Eesti riik nende ajakirjade ja ajalehtede ning teatud kindlate raamatute (kirjanduse kohustuslikud ostud) tellimist Eesti kõikide valdade (kokku 193) raamatukogudesse. Kohustuslikud raamatuostud tuleb riigilt saadud raha eest raamatukogudel tingimata soetada.

“Sundeksemplari seaduse” § 5 lõikele 1 vastavalt on kõik juriidilised isikud ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused kohustatud loovutama sundeksemplare (Eestis valmistatud trükised, auvised ja elektroonilised teavikud). Raamatukogud koguvad trükiste, auviste ja elektrooniliste teavikute sundeksemplare nende täieliku kogu loomise ja põlise säilitamise eesmärgil. Sundeksemplaride kogud võimaldavad teavikute bibliograafilist registreerimist, statistilise arvestuse pidamist ning riikliku hoiustamist ja kaitset.

Eesti riik toetab ja korraldab õpikute, töövihikute, tööraamatute jm õppekirjanduse väljaandmist. Kirjastused esitavad SA-le Innove⁷ plaanitava õppekirjanduse nimekirja ja retsensentide kandidaadid. SA Innove kinnitab õppekirjanduse ja võõrkeelse õppekirjanduse, töölehtede ja koolilaste retsensendid. Kirjastused korraldavad õppekirjanduse jmt makettide retsenseerimise. SA Innove korraldab õppekirjanduse riiklikule õppekavale vastavuse hindamise ja kinnitamise. Kirjastus koostab igal aastal nn tuleviku õppekirjandusest kataloogi, mis saadetakse kõikidele üldhariduskoolidele. Koolide tellimuste põhjal kujundab kirjastus õppekirjanduse tiraaži ja sõlmib koolide või kohaliku omavalitsusega lepingu, millega kirjastus kohustub kooli õppekirjandusega varustama ning kool või kohalik omavalitsus kohustub nende eest tasuma.

⁷ Kuni 01.09.2012.a Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

7.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA

7.3.1. Finantseerimine ja riiklikud toetusmeetmed

Viimasel kuuel aastal (2007-2012) on raamatute, perioodika jm kirjastamine olnud aastakeskmisena ligi 4,2 mln euro ulatuses rahastatud riigieelarvest.

2011. aastal finantseeriti kirjastamise sektorit kokku 4,4 mln euroga (tabel 7.38). 2012. aasta finantseering oli 4,05 mln eurot. 2011. aastal moodustas põhiosa (üle 98%) toetusest riigieelarvest finantseerimine – 4,3 mln eurot (2012. a 3,98 mln eurot).

Riikliku finantseerimise osatähtsus raamatute, perioodika jm kirjastamise sektori kogutulus (4,4 mln eurot) oli 2011. aastal 3,4%. Võrreldes 2007. aastaga on riikliku finantseerimise osatähtsus tõusnud 1,4%-punkti.

Suure osa ehk 77,6% moodustas 2011. aastal raamatute, perioodika jm kirjastamise sektori kogutulust siiski tulu ettevõtlusest (99,4 mln eurot). Raamatute, perioodika jm kirjastamise sektori 2007. aasta kogutulust (222,5 mln eurost) oli tulu ettevõtlusest 72%.

Tabel 7.38. Kirjastamise sektori finantstoetused 2007.–2012. aastal (tuhat eurot)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
KOKKU finantseerimine	4 307	5 078	4 257	3 708	4 397	4 050
sh riigieelarvest	4 271	4 953	4 181	3 600	4 292	3 982
sh Eesti Kultuurikapital	1 363	1 578	1 686	1 486	1 558	1 697
SA Kultuurileht	952	1 125	976	920	920	1 365
Kultuuriministeerium	1 104	1 375	764	727	1 103	738
Keskkonnainvesteeringute Keskus	852	875	755	467	711	182
muu finantseerimine	36	125	76	108	105	68
sh EAS-ist toetused	10	90	40	63	98	68
Avatud Eesti Fondi toetused	26	35	36	45	7	-

Allikad: "Riigieelarve seadus" (2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012); Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurikapital, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Eesti Autorite Ühing, Avatud Eesti Fond; EKI arvutused

Eesti Kultuurikapital

Eesti Kultuurikapitalile laekus 2011. aastal hasartmängumaksust ning alkoholi- ja tubakaaktsiisist sihtotstarbelise eraldisena 20,1 mln eurot. Eesti Kultuurikapitali poolne kogufinantseering raamatute, perioodika jmt kirjastamise sektorile oli 2011. aastal 1,6 mln eurot.

Kultuurikapitali kirjanduse sihtkapitali nõukogu eraldas 2011. aastal 567 stipendiumi saajale kirjastamisega seotud stipendiume kogusummas 1,1 mln eurot (2012. a 620 stipendiume kogusummas 1,2 mln eurot).

Kirjanduse sihtkapitali poolt jagatud muude toetuste kogusumma oli 2011. aastal 267 tuhat eurot, sh olid 5,4 tuhande euro suurune H. Rajandi stipendium ja 5,4 tuhande euro suurune G. Suitsu nimeline stipendium, üheaastased loomingulised stipendiumid 36 inimesele kogusummas 165,6 tuhat eurot, elutöötoetused 24 inimesele kogusummas 55,7 tuhat eurot ja aastapreemiad, mille kogusumma oli 33 tuhat eurot.

Eesti Kultuurkapitali Nõukogu toetas 2011. aastal filosoofiliste ja teoreetiliste tekstide eesti keelde tõlkimist ja avaldamist Avatud Eesti Raamatu sarjas kokku 92 tuhande euroga ja Eesti autorite tööde tõlkimist võõrkeeltesse ja nende avaldamist väljaspool Eestit kokku 85 tuhande euroga. Kultuurkapitali Nõukogu määras eristipendiume “Ela ja sära” kogusummas 35 tuhat eurot selleks, et luua läbi rahalise toetuse tingimusi kõrgvormis loomeinimestele, et nad saaksid erialaselt pühenduda loometööle. Nõukogu poolne kirjanike elutöötoetuste kogusumma oli 2011. aastal kokku 6,2 tuhat eurot ja aastapreemia kokku seitse tuhat eurot.

Kultuuriministeerium

Kultuuriministeerium finantseeris sektorit 2011. aastal kokku 1,1 mln euroga. Programmide “Eesti lastekirjandus”, “Eesti kirjandusklassika”, “Las laps loeb” ja “Kirjastamisprojektid ja kirjandusüritused” kogutoetus kirjastamise projektidele oli 2011. aastal 55 tuhat eurot, sh enim (23 tuhande euroga) toetati projekti “Eesti lastekirjandus”. 15 tuhande euroga, 10 tuhande euroga ja seitsme tuhande euroga rahastati vastavalt projekte programmidest “Eesti kirjandusklassika”, “Las laps loeb” ja “Kirjastamisprojektid ja kirjandusüritused”.

Programmide “Eesti lastekirjandus”, “Eesti kirjandusklassika” ning “Kirjastamisprojektid ja kirjandusüritused” liideti üheks programmiks “Eesti kirjandus”. Viimatinimetatu raames rahastati 2012. aastal projekte kogusummas 41 tuhat eurot.

2011. aastal toetas Kultuuriministeerium kokku 139 tuhande euroga osalemisi rahvusvahelistel raamatumessidel.

Kultuuriministeeriumi eelarvest eraldati 2011. aastal 48 tuhat eurot Eesti Kirjanike Liidule kui tunnustatud loomeliidule ja 81 tuhat eurot Eesti Kirjanduse Teabekeskusele.

2011. aasta riigieelarvest Kultuuriministeeriumi kaudu toetati SA Autorihüvitusfondist 1276 autorit kogusummas 35 tuhat eurot ja maksti reprograafiahüvitisi 63 kirjastajale kogusummas 35 tuhat eurot. Autorihüvitusfondist maksti 2011. aastal enim paljundushüvitisi OÜ-le Eram Books (3624 eurot), AS-ile Varrak (3371 eurot) ja AS-ile Koolibri (3248 eurot).

Nii 2009. kui ka 2010. aastal toetas Kultuuriministeerium 10 tuhande euroga E. Tubina kogutud teoste kirjastamist.

Lugemisaasta 2010 ürituste jmt tarbeks eraldas Kultuuriministeerium 2009. aastal 26 tuhat eurot ja 2010. aastal 19 tuhat eurot. Kultuuriministeeriumi hallatavat riigiasutust Eesti Lastekirjanduse Teabekeskust finantseeriti 2011. aastal riigieelarvest 293 tuhande euroga.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

Perioodil 2007-2012 on EAS raamatu ja perioodika jm kirjastamise sektori ligi 50 projekti toetanud kokku 369 tuhande euroga. 2011. aastal toetas EAS 14 projekti kokku 98,3 tuhande euroga (2012. a 67,6 tuhande euroga 10 projekti).

2012. aastal eraldas EAS 125 tuhande eurot Loomemajanduse tugistruktuuride toetusprogrammist Eesti Kirjastuste Liidule. Tegemist on projektiga, mille tegevuste tulemusena soovitakse ekspordida Eesti kirjandust maailma. Projekti peategevuseks on ette valmistada 2018. aasta Londoni raamatumessil Eesti kui peakülalise staatuses olemine jmt.

Eesti trükinduse ja selle sidusalade ettevõtete 105 projekti on aastatel 2008-2012 EAS-i poolt kokku toetatud 7,8 mln euroga. Rahaliselt enim toetas EAS 2009. aastal (3,2 mln eurot) ja 2010. aastal (2,5 mln eurot). Eesti Trükitööstuse Liidu andmetel on Eesti trükitööstusesse viimase kümne aasta jooksul palju investeeritud. See on võimaldanud saavutada tootmises soovitud kvaliteedi ning efektiivsuse tagamiseks konkurentsivõime välisturgudel.

Avatud Eesti Fond

Avatud Eesti Fond on perioodil 2007-2011 toetanud kokku 149 tuhande euroga. 2011. aastal toetati ligi seitsme tuhande euroga raamatu "Küllahullud" väljaandmist. 2010. aastal rahastas Avatud Eesti Fond 392 tuhat euroga kogumiku "Avatud Eesti 20" väljaandmist, lisaks veel eriväljaande "Mõte – 20 aastat avatud ühiskonna eest" (105 tuhat eurot), venekeelse erilehe avatud ühiskonnast (82 tuhat eurot) ja K. Popperi "The Open Society and Its Enemies" II köite (130 tuhat eurot) väljaandmist.

Keskkonnainvesteeringute Keskus

Ajavahemikul 2007-2012 on keskkonnaalaseid trükiseid jmt rahastatud Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnaprogrammi raames kokku 3,8 mln euroga. Nt toetati 2011. aastal MTÜ-d Loodusajakiri 400 tuhande euroga loodusajakirjade väljaandmisel. 34 tuhande euroga finantseeriti MTÜ Eesti Turbaliit raamatu "Eesti turbatööstus 150" väljaandmist, 24 tuhande euroga toetati keskkonnalehe "Looduse Hääl" väljaandmist 2011. ja 2012. aastal ning 20 tuhande euroga trükise "Eesti Parkide Almanahh" nr 3 koostamist ja väljaandmist.

SA Kultuurileht

Sihtotstarbeline eraldas jooksvateks kulutusteks valitsussektorisse kuuluvale sihtasutusele Kultuurileht oli 2011. aastal 920 tuhat eurot (2012. a 1,4 mln eurot). SA Kultuurileht annab välja Eesti tähtsamaid kultuuriajakirju ja -ajalehti: Akadeemia, Diplomaatia, Keel ja Kirjandus, Kunst.ee, Looming, Loomingu Raamatukogu, Muusika, Sirp, Teater.Muusika.Kino, Täheke, Viikerkaar ja Õpetajate Leht.

7.3.2. Organiseeritus

Eesti Kirjastuste Liit loodi 1991. aastal. Liidul on 29 liiget-kirjastust. Eesti Kirjastuste Liidu põhieesmärgiks on arendada kirjastustegevust Eestis ning selle kaudu toetada Eesti kultuuri, esindada ja kaitsta kirjastajate huve suhetes riigi institutsioonidega, paberi- ja trükitööstusettevõtete-ga, autiriõiguse kaitse organisatsiooniga, raamatukaubandusega, raamatukogudega jt. Eesti Kirjastuste Liit korraldab iga-aastaselt raamatu menükite edetabelit ning Aasta Menuraamatu näitust. Koostöös Eesti Kujundusgraafikute Liiduga korraldab Eesti Kirjastuste Liit Eesti 25 kaunima raamatu ja viie kaunima lasteraamatu konkurssi.

Eesti Kirjanike Liit asutati 1922. aastal. Liidul on 303 füüsilisest isikust liiget. Eesti Kirjanike Liidul on Tartu ja Stockholmi osakonnad ja 2012. aastal loodud tõlkijate sektsioon (kokku 72 Eesti kirjanduse tõlkijat). Liidu eesmärgiks on kirjandusliku kultuuri tõstmine, oma liikmete huvide ja õiguste kaitsmine. Eesti Kirjanike Liit korraldab nii rahvusvahelisi kui kodumaiseid kirjandusüritusi, luulelugemisi, konverentse ja seminare, kirjanike reise ning muid kultuurisündmusi.

Eesti Ajakirjanike Liit loodi 1919. aastal. Liidul on 237 liiget. Eesti Ajakirjanike Liit hoiab ja arendab ajakirjanduskultuuri ning toetab sõna- ja mõttevabadust ning vaba ajakirjandust Eestis.

Eesti Ajalehtede Liit on 1990. aastast ajalehtede ühishuvides tegutsev organisatsioon, mille liikmeskonda kuulub 40 Eestis ilmuvat väljaannet ühekordse kogutiraažiga 510,5 tuhat. Liit kaitseb ajalehtede ühiseid huve ja õigusi, lähtudes demokraatliku ajakirjanduse rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetest. Eesti Ajalehtede Liit esindab ajalehti kirjastamisega seonduvate protsesside ja tegevusalade (seadusloome, levi, trükk, reklaam, omandisuhted) suunamisel ning arendab koostööd meediaorganisatsioonidega nii kodu- kui ka välismaal.

Eesti Kirjanduse Selts on akadeemiline teadusselts, mis asutati 1907. aastal. Selts korraldab ja toetab oma tegevusaladel teaduslikke uurimisi, üldhariduslikke ettevõtmisi ja muid ülemaalisi, regionaalseid ja kohalikke üritusi (kirjanduspäevi- ja festivale, kirjandus- ja luuleõhtuid), toetab ja asutab seltsi eesmärgile vastavaid raamatukogusid, arhiive, muuseume ja muid asutusi. Selts kirjastab ja levitab raamatuid jm trükiseid, korraldab oma tegevuse tutvustamiseks koosolekuid, näitusi jm üritusi. Eesti Kirjanduse Seltsil on kokku 291 liiget.

Eesti Kirjanduse Teabekeskus tutvustab välismaal Eesti kirjandust ja kirjanikke, haldab Eesti kirjandust tutvustavat ingliskeelset veebilehte (www.estlit.ee), suhtleb süstemaatiliselt Eesti kirjanduse tõlkijate ja Eesti kirjanduse väljaandjatega (kirjastustega) välismaal.

Eesti Lastekirjanduse Keskus asutati 1997. aastal. Keskus koostab ja haldab lastekirjanduse alaseid andmekogusid, kogub ja säilitab lasteraamatuid ja -ajakirju ning raamatuillustraatorite originaalloomingut. Eesti Lastekirjanduse Keskusesse on väga oodatud lastekirjanduse huvilised, lugemisvara pakutakse enamjaolt kuni 16-aastastele lastele. Eesti Lastekirjanduse Keskus kirjastab ka lastekirjanduse alaseid väljaandeid. Keskus innustab ja tunnustab lasteraamatute autoreid, kirjastajaid, lastekirjanduse uurijaid, õpetajaid ja lasteraamatukoguhoidjaid jt.

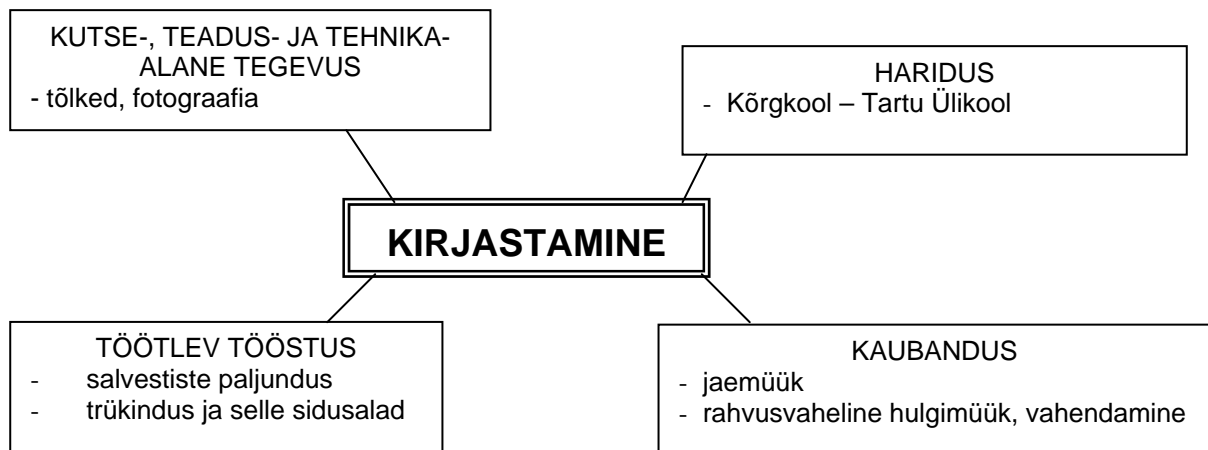
7.3.3. Seosed teiste majandusharudega ja loomemajanduse tegevusaladega

Kirjastamise sektor kuulub info ja side majandusharu koosseisu, olles tihedasti põimunud info ja side teistest tegevusaladest infoalase tegevusega – veebiportaalid.

Kirjastamise sektor on seotud nelja majandusharuga – töötleva tööstusega (trükindus ja selle sidusalad, salvestite paljundus), kaubandusega (jaemüük, rahvusvaheline hulgimüük – eksport/import, vahendamine), kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevustega (tõlked, fotograafia) ja haridusega (joonis 7.2).

Valminud, toimetatud ja kujundatud raamatud, ajalehed jm realiseeritakse aasta-aastalt järjest suurenevas koguses ja rahalises väärtuses väliskaubanduses. Tegemist on Eesti trükikodade poolt trükiteenuste välisriikide kirjastustele osutamisega. Eesti kirjastused tellivad Eesti trükikodadelt raamatute, ajalehtede jm perioodika jt trükiteenust. Valminud paberkandjal raamatud viiakse kirjastustesse ja/või hulgiladudesse, kust nad saadetakse edasi raamatupoodidesse (Rahva Raamat, Apollo) või poodidesse, kus müüakse raamatuid (Selver, Prisma, Rimi jt).

Joonis 7.2. Kirjastamise sektori seosed teiste majandusharudega

Loomemajanduse tegevusaladest on kirjastamise valdkonnal tihed seos kultuuripärandiga (raamatukogud), reklaami avaldamisega, kunstiga ja disainiga (joonis 7.3).

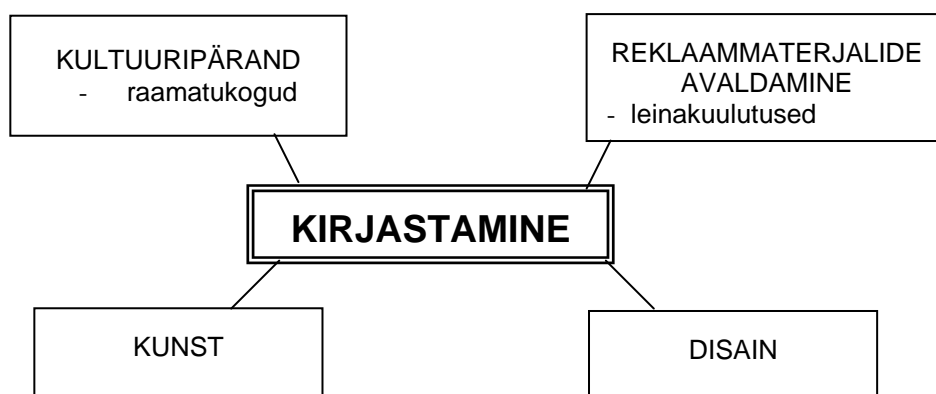
Enne raamatute, perioodika jne avaldamist kirjutavad autorid valmis tekstid jmt. Nendes väljendavad nad oma tõekspidamisi, elamusi ja suhtumisi maailma, olles seega kunsti ja selle haru – disaini üks kaasloojaid.

Kirjastamine on raamatute, ajalehtede, ajakirjade jmt väljaandmisele suunatud tegevus ja on koos kirjandusega mõeldud võimalikult paljudele inimestele - lugemiseks, loetust aru saamiseks ja edasi kasutamiseks.

Kui raamat trükitakse Eestis, siis Eesti trükikojad edastavad ettenähtud sundeksemplarid raamatukogudele⁸ (Eesti Rahvusraamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli ja Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu) ise. Eesti kirjastuste jt tellimisel välisriikide trükikodades valmistatud raamatute sundeksemplarid edastavad kirjastajad raamatukogudele. Lisaks trükistele loovutatakse raamatukogudele ka auviseid ja elektroonilisi teavikuid. Ajalehtede jm perioodika võrguväljaannete sundeksemplarid saab Eesti Rahvusraamatukogu. Võrguväljaannete loovutamine tähendab võrguväljaannetest koopia tegemist Eesti Rahvusraamatukogu poolt. Kõik loovutatud trükised, auvised ja elektroonilised teavikud hoiustatakse, säilitatakse ja tehakse üldsusele kättesaadavaks kõikides eelnevalt nimetatud riiklikes raamatukogudes.

Ajalehtede, ajakirjade jm perioodika kirjastajad avaldavad reklaammaterjale (leinakuulutused, õnnitlused, raamatute tutvustused, teated jne) trükitud väljaannetes tellimuste, tehniliste tingimuste printreklaamile ja hinnakirja alusel. Veebireklaamil (võrguväljaannetes näidatavad bännerid) on omad tehnilised tingimused ja sellele vastav hinnakiri.

Joonis 7.3. Kirjastamise sektori seosed teiste loomemajanduse tegevusaladega

⁸ tasuta loovutatav eksemplar

7.4. HARIDUS

Kirjastamise ettevõtetes töötavad väga erineva hariduse ja ettevalmistusega inimesed, põhiliselt filoloogid, ajakirjanikud jt.

Ühelt poolt töötavad kirjastustes väga hea ettevalmistusega spetsialistid (nt ajakirjanikud), teisalt on paljud inimesed saanud esmased tööjuhised ja -kogemused kohapeal toimetustes tööd tehes. Need inimesed (nt maakondade väiksemates kirjastustes) on olnud mõne muu haridustaustaga, kuid on kogenud inimeste ja juhtide suunamisel ära õppinud igapäevased tegemised toimetustes.

Eesti kahes kõrgkoolis koolitatakse ajakirjanikke nii bakalaureuse kui ka magistriõppekava raames. 2011. aastal lõpetas Tallinn Ülikooli ajakirjanduse bakalaureuseõppe seitse inimest. 2012. aastal oli neid 16. Tallinna Ülikoolis on bakalaureuseõppes võimalik omandada ka ajakirjanik-tõlkija eriala. 2011. aastal lõpetas kõrgkooli üks ajakirjanik-tõlkija (2010. a kolm ajakirjanikku-tõlkijat). Suurem osa tulevase ajakirjanikke omandab ajakirjaniku elukutseks vajalikud põhi-teadmised Tartu Ülikooli bakalaureuse- ja magistriõppes. 2011. aastal lõpetas Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava 89 bakalaureuse lõpetajat (2012. a 74 lõpetajat). Tartu Ülikooli ajakirjanduse õppekava magistriõppe läbijaid oli nii 2011. aastal kui ka 2012. aastal üheksa inimest.

Kirjastamise valdkonnaga seotud trükinduse alast baasharidust on võimalik omandada Tallinna Polütehnikumis. Trükitehnoloogia õpilaste vastuvõtt toimub nii põhi- kui ka keskhariduse baasil. Õppeaeg põhi- ja keskhariduse puhul on vastavalt kolm ja kaks aastat. Õppeaastate jooksul omandatakse teadmised, oskused ja hoiakud töötamiseks trükitehnoloogia ettevõtetes. Tallinna Polütehnikumi lõpetamiseks tuleb täies mahus täita õppekava, läbida ettevõtluspraktika ja sooritada lõpueksam.

2012. aastal väljastati Tallinna Polütehnikumis trükitehnoloogia lõputunnistus kokku 32-le lõpetajale (tabel 7.39). Keskkooli baasil sai lõputunnistuse 20 koolilõpetajat ja põhikooli baasil lõpetas polütehnikumi 12 noort inimest. 32-st trükitehnoloogia eriala lõpetajast 15 inimest olid tulevased ofsettrükkijad ja 17 inimest olid omandanud trükise ettevalmistaja/arvutikujundaja ettevalmistuse.

Tabel 7.39. Kirjastamise valdkonnaga seotud trükitehnoloogia diplomiga lõpetanud inimeste arv Tallinna Polütehnikumis 2007/2008–2011/2012

	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012
KOKKU trükitehnoloogia eriala lõpetajate arv	23	13	14	29	32
sh ofsettrükkija	11	-	-	14	15
trükise ettevalmistaja/arvutikujundaja	12	13	14	15	17

Allikas: Tallinna Polütehnikum

7.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA OHUD

Tugevused

- Eesti kirjanduse hea tase ja noorte kirjanike pealekasv
- Raamatute, ajalehtede ja ajakirjade nimetuste ja nende kirjastajate suur arv – lugemishuvilistel on, mille hulgast valida
- Täielik ülevaade Eestis ilmunud raamatutest on kättesaadav Eesti Rahvusbibliograafia andmebaasist
- Eesti rahva lugemishuvi on suur
- Hea kirjastajate ja trükibaasi kvaliteet
- Turu lahutamatuks osaks on saanud e-raamatud ning digitaalsed ajalehed ja ajakirjad
- Eesti riigi tellimusel Eesti klassikaliste kirjandusteoste raamatufailide Epub formaati konverteerimine

Nõrkused

- Paberraamatud on elanike sissetulekutega võrreldes suhteliselt kallid
- Suurenenud lugemus võõrkeeltes – eesti keele kasutus muutub
- Suurem osa kirjanikke on huvitatud siseturule müügist, kirjastustes ei tegeleta Eesti autorite õiguste müügiga välisriikidesse
- Antakse välja ka nõ nõrku raamatuid (ise kuidagimoodi tehtud ja/või lõpuni viimata ehk kunstiliselt läbi mõtlemata), millel lugejaskond on väga piiratud (nn hobikirjastajad)
- Vähestes raamatukogudes (Tallinna Keskraamatukogu) on võimalus laenutada Epub vormingus ärilisel eesmärgil toodetud e-raamatuid
- Laenuhüvitissüsteem ei laiene e-väljaannetele
- Kõik inimesed ei saa e-raamatuid kasutada, kuna ei oma seadmeid, mis seda võimaldavad

Arenguvõimalused

- Noorte inimeste meediatarbimine on muutunud. Nõudlus Interneti meediaturul kasvab
- Tarbija on hinnatundlik ja kõik sooduspakkumised suurendavad müüki
- Raamatute müügikiirusele aitab Eesti koduturul kaasa aktiivne turundus ja soodsamad hinnad

- Digitaliseerumine võimaldab globaalsemat müüki
- Tänuolik lugejaskond, kes ootaks enam ajalehti, ajakirju ja raamatuid on haiglates, sõjaväeosades ja hooldekodudes
- Arendada välja Epub vormingus e-raamatute laenutusplatvorm kõikidele raamatukogudele

Ohud

- Infouputus, kus tasuta infot on nii palju, et tarbijalt raha saamine on väga raske
- Traditsioonilist trükitööstust asendab digimeedia
- E-väljaannete vormingud võivad muutuda, tootmine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine sõltub IT arengust
- Trükitud ajalehed ja ajakirjad on reklaami kanalitena langustrendis
- Tõlkekirjandust tuleb Eestis kiiresti välja anda, sest muidu valib tarbija raamatu läbilügemiseks originaalkeeles kirjutatu
- Kirjastamise sektori arengut takistab asjaolu, et paberväljaannetele kehtiv käibemaksuerisus ei kehti e-raamatutele ja e-perioodikale. Kuna tegemist on samade paberväljaannete arengu käigus tekkinud uute väljaannete klassiga, on sisuline erinevus vaid tehnoloogiline ning kõrgem käibemaks põhjendamatu, mis takistab innovatsiooni ja uute IT-lahenduste kasutuselevõttu
- Kehtiva käibemaksuerisuse (9%) kaotamine mõjutaks negatiivselt kogu kirjastamise sektorit.

7.6. ARENGUPROGNOOS 3–5 AASTAKS

Viimaste aastate trende raamatute maailmaturul kirjeldab hästi Y. Ojasaar: “... Kui 1958. aastal osteti Ameerika Ühendriikides ligi 3/4 (72%) paberraamatutest raamatupoodidest, siis 2010. aastal osteti pea enamuse (87%) paberraamatuid poekettidest. 2011. aastal lahendas tehnoloogia (e-luger, tahvelarvuti jt) e-raamatute lugemise ja e-raamatute turg muutus rahaliselt. 2012. aastal hakati Ameerika Ühendriikides e-raamatuid müüma enam kui paberraamatuid ja esmakordselt, so 19. mail 2012. aastal ületas e-raamatute müük paberraamatute müüki. 2013. aasta algul oli Ameerika Ühendriikides müüdnud raamatutest iga neljas e-raamat ...”⁹.

Eestis on eestikeelsete raamatufailide Epub formaati konverteerimine toimunud ülikiiresti alates 2010. aastast. Eesti noored inimesed püüavad üha enam lugeda arvutis inglise keeles. Samas ei ole nad käesoleval ajal veel üle läinud eestikeelsete e-raamatute lugemisele. Paljud noored inimesed ei oma veel e-lugereid, mis sobivad peamiselt ainult e-raamatute lugemiseks, kuid paljud neist omavad tahvelarvuteid, mis sobivad lisaks e-raamatute lugemisele paljude muude tegevuste tegemiseks. Keegi ei tea täpselt, millal lähevad eelkõige noorukid ja lapsed ning täiskasvanud inimesed Eestis üle e-raamatute lugemisele ja kui palju e-raamatuid lähiaastatel ostetakse. Kindlasti saab e-raamatute mõju olema nähtav Eestis. Android-seadmete kiire levik Eestis muudab nii e-raamatute kui ka e-perioodika lugemise nende seadmete abil võimalikuks üha rohkematele inimestele.

See aga ei tähenda, et lugemine tervikuna muutub. Lugemiskogemust tuleb edasi arendada. Lugemine kui selline ei sõltu tehnoloogiast. Lugemine sõltub hariduspoliitikast – kuidas julgustada lugema nii lapsi, noori, vanemaid inimesi ja mida soovitada neile lugeda, kuidas kohustuslikus korras raamatuid läbida jne, st tuleb leida viise, kuidas arendada kõigi nende lugemisoskusi. Samas lugemine ei ole luksus. Lugemine vastupidi hoiab ära vaesust. Hea ja väga hea lugeja läheb kindlasti ülikooli ning kasvab haritud ja töökaks inimeseks.

Lapsed ja noored tahavad lugeda, kuid Eestis on puudu paber kandjal raamatutest – need ei ole alati inimestele kättesaadavad. Raamatukogud vajavad rohkem raha, et saaksid paberraamatuid osta, et neid enam laenutada¹⁰.

Eesti kirjanikud tahavad tegeleda vaid loometööga. Raamatute müügitööga siseturule on hõivatud Eesti raamatukirjastused. Eesti raamatute suuremaks ja ulatuslikumaks leviks välisurgudele nõuab Eesti kirjastustelt lisatöö tegemist, täiendavate kuludega arvestamist, uute välisurunduse spetsialistide tööle võtmist või määramist ja nende töö väljakujundamist, so kirjastustes autoriõiguste müügisüsteemi sisseseadmist (raamatute ja sihturgude nimestiku koostamist, andmebaasi loomist jne). Raamatuid, mida Eestist välja müüa, tunnevad just kirjastused kõige paremini ja kirjastused saavad seda müügitööd välisurgudele kõige paremini ja edukamalt teha.

Perioodika kirjastajad peavad järjest enam olema kohas, kus on lugejad. Noorte inimeste meediatarbimine on suur – nad on pidevalt nii telefoni kui (tahvel)arvuti abil ühenduses suure koguse

⁹ Y. Ojasaar - ettekanne 17.01.2013.a seminaril “Sõnakunst ja e-vabadus” Eesti Rahvusraamatukogus.

¹⁰ “... Veerandil Eesti kooliraamatukogudest, so ligi sajal kooliraamatukogul Eestis 2011.a., rahalised vahendid üldse puudusid, et osta kirjandust oma raamatukogusse. ...” – 2013. a küsitlus “Kooliraamatukogude kitsaskohad”.

informatsiooniga. Seetõttu peavad meediaväljaanded üha rohkem tööd tegema, et pakkuda sisu nii arvutis, mobiiltelefonis kui ka tahvelarvutis, so pea kõikides kanalites. Perioodika kirjastajate ootus, et enam lugejaid hakkab lähitulevikus kasutama nende ajalehtede ja ajakirjade veebikeskkondade tahvelarvuti- ja mobiiltelefoni lahendusi saab sel juhul täituda. Seega on tarbija järjest enam huvitatud veebikeskkonnas oleva info kasutamisest. Küsimus on, millal ollakse nõus selle eest maksma hakkama. Samas ei kao paberväljaanded. Neil on jätkuvalt oma väärtus ja eripära.

7.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD

EKI avaldab väga suurt tänu töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele.

Kirjastamise sektori töö arutati koos kirjastamise valdkonna ekspertidega läbi 9. mail 2013. aastal toimunud ümarlaul.

Nimi	Organisatsioon/ettevõte	Osalemine ümarlaul
Asta Trummel	Kultuuriministeerium	✓
Jorma Sarv	Kultuuriministeerium	
Anu-Maaja Pallok	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus	✓
Simona Glassmann	Eesti Kultuurkapital	
Tea Kilch	Eesti Kultuurkapital	
Kaidi Urmet	Eesti Kirjastuste Liit	✓
Mart Raudsaar	Eesti Ajalehtede Liit	
Külli Tammes	Eesti Trükitööstuse Liit	
Triin Soone	Eesti Lastekirjanduse Keskus	✓
Kerti Tergem	Eesti Kirjanduse Teabekeskus	
Ilvi Liive	Eesti Kirjanduse Teabekeskus	✓
Mall Valdmees	Eesti Rahvusraamatukogu	
Marika Kuldkepp	Eesti Rahvusraamatukogu	✓
Mai Valtna	Eesti Rahvusraamatukogu	✓
Tiina Kruup	Eesti Rahvusraamatukogu	
Marin Kimm	Eesti Rahvusraamatukogu	
Leie Juha	Eesti Rahvusraamatukogu	
Aime Lauk	Statistikaamet	
Marina Šlökova	Maksu- ja Tolliamet	
Aide Teetlaus	Tallinna Polütehnikum	
Kersti Pärnamägi	Avatud Eesti Fond	
Ain Lausmaa	Menu AS	✓
Andres Suurna	Digira OÜ	
Kalle Kaljurand	Koolibri AS	
Svea Uusen	Egmont Estonia AS	
Cia-Helena Meldo	Tänapäev AS	
Tauno Vahter	Tänapäev AS	✓
Mart Jagomägi	Kirjastus Ilmamaa UÜ	✓
Kadi Lambot	Ühinenud Ajakirjad AS	✓
Maarek Järvsöö	Postimees AS	
Väino Koorberg	Õhtuleht AS	
Peep Kala	Ühinenud Ajalehed AS	✓
Külli Tammes	Eesti Trükitööstuse Liit	
EKI töögrupist osalesid:		
Marje Josing	Eesti Konjunkturiinstituut	✓
Triin Vahi	Eesti Konjunkturiinstituut	✓
Riina Kippa	Eesti Konjunkturiinstituut	✓